

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské Unie –
Česká republika a Litevská republika**

Adam Petrák

© 2024 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Adam Petrák

Ekonomika a management

Název práce

Nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské unie – Česká republika a Litevská republika

Název anglicky

Unemployment in selected countries of the European Union – the Czech Republic and the Republic of Lithuania

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské unie: Litevská republika a Česká republika. Dílčím cílem je identifikovat hlavní problémy na trhu práce a faktory ovlivňující nezaměstnanost ve vybraných zemích.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s nezaměstnaností ve vybraných ekonomikách. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza dat. Aktuální data budou čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí a Eurostatu. V práci bude použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Česká republika, Litevská republika, trh práce, nezaměstnanost, míra nezaměstnanosti, příčiny nezaměstnanosti, politika nezaměstnanosti.

Doporučené zdroje informací

- BRČÁK, J. SEKERKA, B. STARÁ, D. Makroekonomie – teorie a praxe: základní kurs. 2., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Expert (Grada). ISBN 978-80-7380-492-3.
- HOLMAN, R. Ekonomie 5. aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-006-5.
- MAREŠ, P. Nezaměstnanost jako sociální problém. 3. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství. 2002. ISBN 80-86429-08-3.
- SIROVÁTKA, T. Politika pracovního trhu. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita. 1995. ISBN 978-802-1012-516.
- TVRDÝ, L. Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti. Ostrava: Vysoká škola Báňská – Technická univerzita Ostrava. 160 s. 2008. ISBN 978-80-248-1729-3.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 18. 8. 2022

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 07. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské unie – Česká republika a Litevská republika" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 7.03.2024

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu Mgr. Elizbaru Rodonaiovi za vedení, potřebné informace, návody a konzultace, kterými přispěl ke vzniku této práce.

Nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské unie – Česká republika a Litevská republika

Abstrakt

Bakalářská práce “Nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské unie – Česká republika a Litevská republika” se zabývá vývojem a strukturou nezaměstnanosti v České a Litevské republice v letech 2007-2022. Cílem práce je komparativní analýza míry nezaměstnanosti vybraných států a komparace míry nezaměstnanosti se základními makroekonomickými ukazateli.

V teoretické části se pracuje s pojmy, typy, důsledky nezaměstnanosti a makroekonomickými ukazateli, které jsou dle odborné literatury definovány a upřesněny pro využití v analytické části práce.

V analytické části byla provedena komparativní analýza míry nezaměstnanosti ve vybraných státech i komparace míry nezaměstnanosti s makroekonomickými ukazateli jako je HDP, inflace a byly navrženy způsoby řešení problému nezaměstnanosti v jednotlivých státech. K docílení výsledku práce byly využity výzkumné metody jako teoretická analýza základních pojmů, statistická metoda, kvantitativní metoda, deskriptivní a komparativní metoda.

Klíčová slova: nezaměstnanost, trh práce, typy nezaměstnanosti, makroekonomické ukazatele, Česká republika, Litevská republika, míra nezaměstnanosti, struktura nezaměstnanosti, politika zaměstnanosti

Unemployment in selected countries of the European Union – the Czech Republic and the Republic of Lithuania

Abstract

The bachelor thesis "Unemployment in selected countries of the European Union - the Czech Republic and the Republic of Lithuania" deals with the development and structure of unemployment in the Czech Republic and the Republic of Lithuania in 2007-2022. The aim of the thesis is a comparative analysis of unemployment rates in selected countries and a comparison of unemployment rates with basic macroeconomic indicators.

The theoretical part deals with the concepts, types and consequences of unemployment and macroeconomic indicators, which according to the literature are defined and refined for use in the analytical part of the thesis.

In the analytical part, a comparative analysis of the unemployment rate in selected countries as well as a comparison of the unemployment rate with macroeconomic indicators such as GDP, inflation was carried out and ways of solving the unemployment problem in each country were proposed. Research methods such as theoretical analysis of basic concepts, statistical method, quantitative method, descriptive method, and comparative method were used to achieve the result of the thesis.

Keywords: unemployment, labour market, types of unemployment, macroeconomic indicators, Czech Republic, Republic of Lithuania, unemployment rate, unemployment structure, employment policy

Obsah

1 Úvod	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce.....	12
2.2 Metodika.....	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Trh práce.....	13
3.1.1 Funkce trhu práce.....	13
3.1.2 Nabídka a poptávka na trhu práce.....	14
3.1.3 Rovnováha na trhu práce.....	16
3.1.4 Segmentace trhu práce.....	18
3.1.5 Lidský kapitál	21
3.2 Státní politika zaměstnanosti	24
3.3 Nezaměstnanost	25
3.3.1 Klasifikace obyvatelstva podle ekonomické aktivity.....	26
3.3.2 Měření nezaměstnanosti	27
3.3.3 Typy nezaměstnanosti	28
3.3.4 Dělení nezaměstnanosti podle času.....	29
3.3.5 Dobrovolná a nedobrovolná nezaměstnanost	30
3.4 Důsledky nezaměstnanosti	30
3.4.1 Ekonomické důsledky	30
3.4.2 Psychické důsledky	31
3.4.3 Sociální důsledky	31
3.5 Faktory ovlivňující nezaměstnanost.....	32
3.5.1 Jak jde snížit nezaměstnanost	33
3.5.2 Rizikové skupiny.....	33
3.6 Další makroekonomické ukazatele	33
3.6.1 Inflace.....	33
3.6.2 Hrubý domácí produkt.....	35
3.6.3 Migrace.....	36
4 Vlastní práce	38
4.1 Základní informace o České a Litevské republice	38
4.1.1 Vývoj ekonomiky v České republice po rozpadu SSSR.....	40
4.1.2 Vývoj ekonomiky v Litevské republiky po rozpadu SSSR.....	41
4.2 Demografická situace	42
4.2.1 Demografická situace v Litevské republice.....	42
4.2.2 Demografická situace v České republice	43

4.3	Vývoj nezaměstnanosti	45
4.3.1	Vývoj nezaměstnanosti v Litevské republice	45
4.3.2	Vývoj nezaměstnanosti v České republice	48
4.3.3	Míra nezaměstnanosti v Litevské republice	49
4.3.4	Míra nezaměstnanosti v České republice	51
4.4	Aspekty nezaměstnanosti v jednotlivých regionech	51
4.4.1	Míra nezaměstnanosti v jednotlivých regionech	51
4.4.2	Struktura nezaměstnanosti dle pohlaví	52
4.4.3	Struktura nezaměstnanosti dle věku	54
4.4.4	Struktura nezaměstnanosti dle dosaženého vzdělání	55
4.4.5	Nezaměstnané osoby dle úrovně dosaženého vzdělání	57
4.5	Státní politika zaměstnanosti	60
4.5.1	Státní politika zaměstnanosti v Litevské republice	60
4.5.2	Státní politika zaměstnanosti v České republice	61
4.6	Závislost makroekonomických ukazatelů na vývoj nezaměstnanosti	63
4.6.1	Inflace v České republice	63
4.6.2	HDP v České republice	64
4.6.3	Inflace v Litevské republice	64
4.6.4	HDP v Litevské republice	65
5	Výsledky a diskuse.....	67
6	Závěr	71
7	Seznam použitých zdrojů	73
7.1	Literární zdroje	73
7.2	Internetové zdroje	74
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk.....	78
8.1	Seznam obrázků.....	78
8.2	Seznam tabulek.....	78
8.3	Seznam grafů	78
8.4	Seznam použitých zkratk.....	79

1 Úvod

Problém nezaměstnanosti je dlouhodobě velmi diskutované téma jak v ekonomice jednotlivých států, tak v globální ekonomice. Trh práce, ke kterému se nezaměstnanost váže, představuje důležitou roli v moderní ekonomice, jelikož ovlivňuje produktivitu státu, tempo ekonomického růstu, vytváření statků a služeb v ekonomice, zvyšuje nebo snižuje růst HDP a ovlivňuje mnohé další ekonomické parametry.

Míra nezaměstnanosti společně s inflací, platební bilancí a růstem HDP představují ekonomické indikátory, které se výrazně podílí na celkovém vývoji ekonomiky.

Ukazatel míry nezaměstnanosti mimo jiné vypovídá o ekonomickém rozvoji a užitečnosti státu. Vesměs všechny státy světa se pokouší o dosažení nulové nezaměstnanosti, ale nulová nezaměstnanost je spíše teoretický pojem. Jejich cílem je tedy dosáhnout co nejnižší nezaměstnanosti za pomoci aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti a pohybovat se v takzvané přirozené míře nezaměstnanosti. Nulová nezaměstnanost je nejen nereálná, ale také nevýhodná z důvodu nulové flexibility v kariérní změně.

Politika zaměstnanosti je hlavní nástroj vlády k regulaci míry nezaměstnanosti. Pomocí aktivní či pasivní politiky zaměstnanosti stát koriguje vývoj nezaměstnanosti v dané zemi.

Nezaměstnaná osoba není vždy ta, která v současnosti nemá zaměstnání. K tomu, aby osoba byla považována za nezaměněnou, musí splňovat určité podmínky.

Na nezaměstnanost se nemůžeme dívat pouze jako na indikátor stavu ekonomiky, nýbrž také jako spouštěč řady sociálních problémů. Člověk, který je propuštěn z práce nebo je již dlouhodobě nezaměstnaný je častokrát společností odsuzován, což má negativní vliv na vývoj jeho osobnosti. Je-li člověk delší dobu nezaměstnaný, podepisuje se to nejen na jeho životní úrovni, ale také na psychickém a fyzickém zdraví.

Předmětem zkoumání bakalářské práce je bývalý stát Sovětského svazu – Litevská republika, která pomocí komparativní metody byla porovnána s vyspělým evropským státem – Česká republika. K pochopení problému nezaměstnanosti bude provedena analýza dynamiky nezaměstnanosti, prozkoumána legislativa států, charakterizována sociální a politická situace ve vybraných státech a potvrzen či vyvrácen vliv makroekonomických ukazatelů na míru nezaměstnanosti.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Bakalářská práce je zaměřena na Litevskou a Českou republiku. Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat vývoj nezaměstnanosti vybraného státu z bývalého Sovětského svazu a provést komparaci s vyspělým evropským státem. Dílčími cíli jsou identifikace hlavního problému na trhu práce, faktory ovlivňující nezaměstnanost, charakterizovat základní makroekonomické ukazatele a zjistit vliv těchto ukazatelů na vývoj nezaměstnanosti.

2.2 Metodika

Bakalářská práce byla rozdělena do dvou částí, teoretické a analytické.

Teoretická část byla zpracována formou literární rešerše odborné literatury českých i zahraničních autorů. Rovněž byly využity odborné časopisy a internetové zdroje. V teoretické části byly vymezeny definice základních pojmů, představeny formy státní politiky nezaměstnanosti, uvedena charakteristika trhu práce, definovány typy, příčiny a důsledky nezaměstnanosti a uvedeny faktory, které nezaměstnanost ovlivňují. Veškeré informace v teoretické části slouží k pochopení problematiky nezaměstnanosti.

V analytické části byla provedena analýza dynamiky nezaměstnanosti a jejího vývoje v České a Litevské republice. Nejprve byla provedena základní charakteristika zvolených států s důrazem na jejich rozdílný ekonomický vývoj, poté byla provedena analýza vývoje nezaměstnanosti, k čemuž byla použita data sledující demografickou situaci vybraných států. Následně byla představena struktura nezaměstnanosti dle věku, pohlaví, úrovně vzdělanosti, místa vzniku, příčiny vzniku a na základě dostupných dat byl zjištěn počet ekonomicky aktivních obyvatel ve vybraných státech. Podrobně byla vysvětlena politika zaměstnanosti v jednotlivých státech a provedena komparativní analýza míry nezaměstnanosti se základními makroekonomickými ukazateli, jako například HDP nebo inflace s ověřením vlivu těchto makroekonomických ukazatelů na nezaměstnanost dle teoretické části.

Zdrojem informací v analytické části bakalářské práce byly webové stránky, články a data výzkumných organizací, oficiální statistiky státních statistických služeb České a Litevské republiky, statistické úřady EU, odborné články a další materiály.

V bakalářské práci byly použity výzkumné metody jako teoretická analýza základních pojmů, statistická metoda, kvantitativní analýza, deskriptivní a komparační metody.

3 Teoretická východiska

3.1 Trh práce

Trh práce je založen stejně jako jakýkoliv jiný trh na vztahu dvou subjektů, kde je hlavním rozdílem od ostatních trhů výskyt lidského faktoru. Trh práce lze definovat jako místo, kde se střetává nabídka práce s poptávkou po práci. Nabídka práce je zastoupena subjekty (lidmi), kteří nabízejí svou pracovní sílu na pracovním trhu. Poptávku po práci tvoří subjekty (firmy, vláda), kteří se poptávají po pracovní síle.

Aby mohl trh práce fungovat, musí být tak jako u ostatních trhů nastavena jednotka určující cenu práce. Cenu práce, tedy mzdu, považujeme za hlavní nástroj, který určuje částku, za kterou je zaměstnanec ochoten pracovat a zároveň částku, kterou je zaměstnavatel ochoten zaplatit zaměstnanci za vykonanou práci.

Trh práce je rozdělen do tří základních faktorů: Nabídka práce, poptávka po práci a mzda. Pracovní trh neslouží pouze osobnímu zisku, potřebě jednotlivců či firem, ale přispívá k rozvoji celé společnosti a její potřebám (Jírová, 1999).

Trh práce představují dva modely: Klasický model trhu práce a Keynesiánský model trhu práce. Podle Brčáka (2014, s. 144) definice klasického a Keynesiánského modelu trhu práce zní: *„Klasický model trhu práce předpokládá, že mzdy jsou dokonale flexibilní a dochází v rámci interakcí na trhu k utváření rovnováhy, trh se vyčistí, všichni, kdo jsou ochotni pracovat, práci najdou a firmy najdou při dané mzdové sazbě pracovníky a obsadí pracovní místa. Ekonomika pak operuje na úrovni potenciálního produktu a nezaměstnanost je pouze na úrovni přirozené míry. Keynesiánský model trhu práce předpokládá, že nominální mzdy jsou nepružné a nedochází v krátkém období u utváření rovnováhy na trhu práce a v ekonomice tedy existuje nezaměstnanost převyšující její přirozenou míru.“*

3.1.1 Funkce trhu práce

Funkce trhu práce rozdělujeme na funkci ekonomickou a sociální. Funkce ekonomická je vysvětlena jako vztah mezi výrobním systémem pracovních činností a pracovní silou. Pracovní trh je trh výrobních faktorů, kde předmětem směny je pracovní síla. V procesu směny jsou kromě nabídky a poptávky po pracovní síle a mzdy další podmínky zaměstnanosti, například pracovní doba.

Funkce sociální je uvedena z důvodu zásahů státních institucí, odborů, politických lobby, kteří ovlivňují proces směny na pracovním trhu. Tyto sociální partneři, kteří zasahují do procesu směny se snaží uplatnit své ekonomické a politické zájmy (Sirovátka, 1995).

3.1.2 Nabídka a poptávka na trhu práce

Nabídkovou stranu reprezentují domácnosti. Každý subjekt (člověk, který nabízí pracovní sílu) si sám určuje, zda vstoupí na pracovní trh. Subjekt se rozhoduje mezi ziskem peněžního příjmu, za který však musí nabídnout dané množství práce, nebo upřednostní objem volného času a péči o rodinu. Záleží na preferenci subjektu, co upřednostní, ale vždy výběrem jedné možnosti ztrácí možnost druhou.

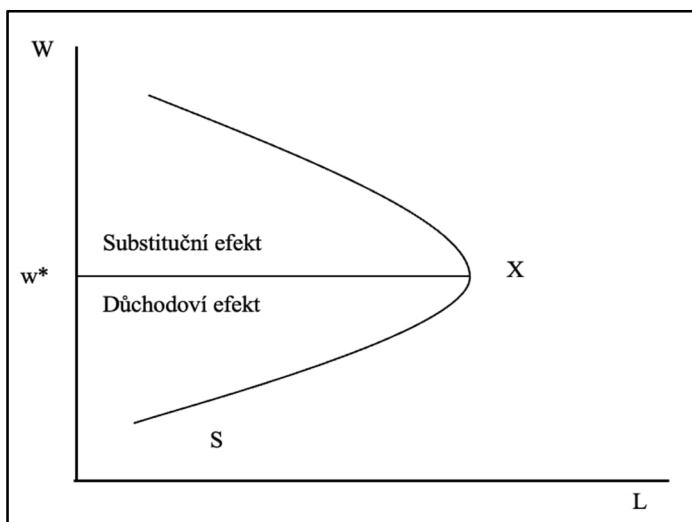
Mzdové sazby jsou tedy hlavním ekvivalentem při rozhodování subjektů na nabízené množství jejich pracovní síly na trhu práce. Domácnosti se snaží uspokojit své potřeby a zároveň dosáhnout dostatečné úrovně příjmů. Z ekonomického hlediska na sebe protichůdně působí dvě síly: substituční efekt a důchodový efekt.

Substituční efekt je stav, kdy se mzdové sazby zvyšují. Domácnosti tedy zvyšují svůj zájem o práci a svůj disponibilní čas směřují k práci na úkor svého volného času. V tento moment domácnosti upřednostňují zisk peněžního příjmu nad volnočasovými aktivitami.

Důchodový efekt je stav, kdy mzda pracovníka vzroste, tím se zvyšuje reálný příjem, což vede pracovníka k tendenci přesouvat svůj disponibilní čas k volnočasovým aktivitám, jelikož v práci nemusí strávit tolik času. Jednoduše řečeno domácnosti získají větší finanční obnos za stejný počet odpracovaných hodin (Kuchař, 2007).

Graf č. 1 znázorňuje nabídku po práci jako individuální křivku. Jedná se o vztah mzdové sazby (W) a množství pracovní síly (L), kde křivka (S) představuje pracovní nabídku. Křivka je v bodě X zpětně zakřivena. Důvodem zakřivení jsou výše zmíněné efekty (důchodový, substituční). Na pozitivně skloněné křivce individuální nabídky práce, kde je nižší mzdová sazba lze pozorovat substituční efekt, jelikož při zvyšující se mzdové úrovni roste zájem o práci. Naopak při vyšší mzdové sazbě, která se změní v bodě X , převládá důchodový efekt, který má za následek úpadek nabídky práce na pracovním trhu, jelikož domácnosti nemusí pracovat tak dlouho, aby obdrželi potřebný finanční příjem (Jírová, 1999).

Graf 1 Nabídka po práci

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Jírová, 1999)

Podle Jírové (1999) jsou hlavní Determinanty nabídky práce:

- reálné mzdy,
- jmění,
- mimopracovní příjmy,
- demografický vývoj,
- míra ekonomické aktivity obyvatelstva,
- úroková míra,
- společenská tradice.

Poptávající stranu představují podniky (zaměstnavatelé). Poptávka po práci je ovlivněna především dvěma faktory:

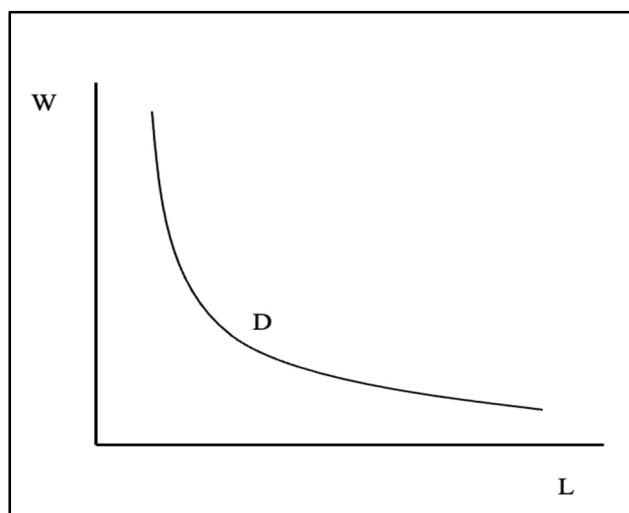
- přijetí nových pracovních sil,
- mzdové náklady.

Hlavní snahou všech podniků je maximalizace zisku. Mzdové náklady jsou důležitým prvkem při poptávce podniku na pracovním trhu. Pokud reálná mzda roste, tak v zájmu zachování maximálního zisku podniku, bude snižovat poptávku po práci a tím pádem se bude zvyšovat nezaměstnanost. Pokud reálná mzda klesne, pak podnik zvýší poptávku po práci, jelikož si bude moci dovolit více zaměstnanců. Nezaměstnanost se tak bude snižovat. To však platí jen za předpokladu dokonalé konkurence prostředí, fixního kapitálu a plně flexibilních mezd a cen.

Chování podniků je ovšem ovlivněno řadou faktorů: státní intervence do ekonomiky, úroveň konkurenčního a legislativního prostředí, mírou inflace atd. Faktory, které narušují svobodné chování podniků jsou vnímané negativně a snižují jejich efektivitu (Kučař, 2007).

Z grafu č. 2 je patrné, že poptávka po práci má klesající tendenci. Stejně tak jako u nabídky se jedná o vztah mezi mzdou (W) a množstvím pracovní síly (L), ale křivka (D) zde znázorňuje poptávku po práci. Podnik maximalizuje svůj zisk a zaměstnává pracovníky až do bodu, kde příjem mezního produktu práce je roven mezním nákladům na práci. V tento moment se firma nachází v rovnováze a zároveň maximalizuje svůj zisk (Kučař, 2007).

Graf 2 Poptávka po práci

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Jírová, 1999)

Dle Jírové (1999) jsou hlavními determinanty poptávky po práci:

- cena práce charakterizována mzdovou sazbou,
- poptávka a produkce,
- cena produkce,
- produktivita práce,
- ceny ostatní vstupů,
- očekávané budoucí tržby,
- pracovní síla.

3.1.3 Rovnováha na trhu práce

Trh práce stejně jako jakýkoliv trh je v optimálním stavu ve chvíli, kdy agregátní nabídka se rovná agregátní poptávce. V tento moment se trh práce nachází v rovnováze a

ekonomika funguje na úrovni přirozené míry nezaměstnanosti. Na trhu práce se objevuje pouze krátkodobá nezaměstnanost, která je dána spíše dynamikou trhu práce, ale nevyskytuje se zde dlouhodobá nezaměstnanost. Rovnováha na trhu práce je zjednodušeně stav, kdy domácnosti nabízejí při dané reálné mzdě pracovní sílu a podniky akceptují jejich požadavky a zaměstnávají tolik pracovní síly, kolik jich chtějí při dané reálné mzdě najmout. Hlavním faktorem při poptávce a nabídce práce jsou mzdové sazby. Pokud se zvýší minimální mzdy, pak zaměstnavatelé obvykle snižují počet zaměstnanců, případně mohou snížit zisky podniku, kdy druhá zmíněná varianta je málo nepravděpodobná. Naopak při navýšení minimální mzdy se zvedá zájem z nabídkové strany, jelikož domácnosti mají větší zájem pracovat a na trhu práce vzniká nerovnováha. Rovnováhu lze získat dvěma způsoby. První způsob je snížit mzdy zaměstnanců, což v současné době, kdy existují instituce bránící práva zaměstnanců je velmi obtížné, nebo se společnost smíří s nezaměstnaností a finanční a politickou zátěž přenechá státu (Kuchař, 2007).

Absolutní rovnováha na trhu práce neexistuje, neboť z ekonomického a sociologického pohledu jde o pouhou abstrakci. Optimální varianta rovnováhy pracovního trhu je podle Kuchaře (2007) při dosažení tří předpokladů:

- ekonomická prosperita,
- alokace nabídky pracovních míst odpovídající alokaci pracovních sil,
- dostatečná adaptabilita pracovních sil.

Pracovní trh se nachází v rovnováze pouze za předpokladu minimalizace státních intervencí do ekonomiky. Rovnováha na trhu práce je graficky znázorněna v grafu č.3. Jedná se o vztah mezi mzdou (W) a množstvím práce (QL), kde křivka (SL) představuje poptávku po práci a křivka (DL) představuje nabídku po práci. Rovnováha na trhu je ovlivněna nejen výše zmíněnými faktory, ale společně s nimi na rovnováhu trhu práce působí celá řada faktorů na společenské makro i mikroúrovni, a to ať přímo či nepřímo. Rovnováhu na trhu práce ovlivňuje ve značné míře i institucionální faktor sociální politiky (Kuchař, 2007).

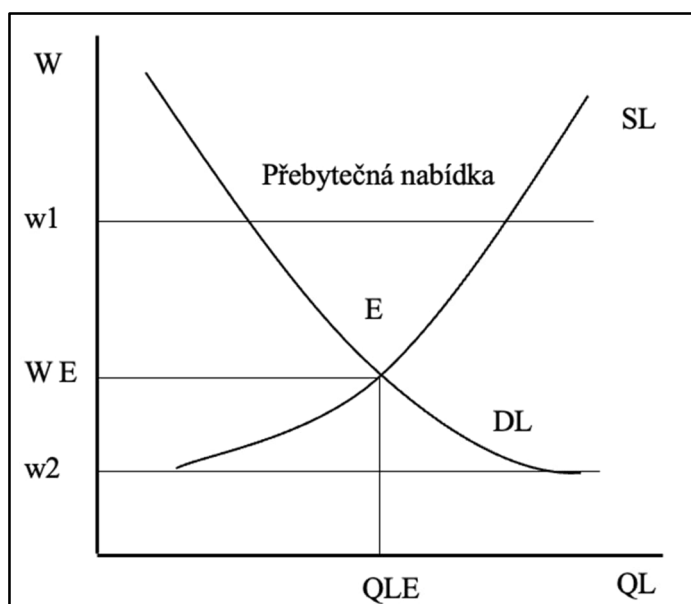
Úlohou sociální politiky je nastavování mantinelů jak ve sféře zaměstnanosti, tak ve mzdové oblasti. Dále sociální politika chrání a podporuje ty, kteří se ocitnou bez zaměstnání a zároveň motivuje nabídkovou stranu k hledání nového zaměstnání. Ústředním pojmem celé sociální politiky je sociální spravedlnost. Sociální spravedlnost vnímá totiž každá sociální skupina jinak. Skupina, která se cítí nedocenená a její potřeby nepokryje finanční odměna nabytá za vykonanou práci, vnímá Robina Hooda, který bohatým bral a

chudým dával, jako hrdinu. Naopak skupina, která vlastní například více majetku a její finanční příjmy jsou větší, tak Robina vidí jako zloděje (Kučař, 2007).

Další důležité faktory podle Kučaře (2007), které přispívají k dosažení rovnováhy na trhu práce jsou:

- samočistící efekt
- znalosti zákonitostí trhu práce,
- struktura sociální sítě,
- faktory spojeny s předpokladem svobodného rozhodování nabídkové strany,
- faktory spojené s individuální mírou participace.

Graf 3 Rovnováha na trhu nabídky a poptávky

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Jírová, 1999)

3.1.4 Segmentace trhu práce

Pracovní trh je interpretován jako segmentový trh, kdy pojem segmentace chápeme jako sociální procesy, které oddělují skupiny, sektory pracovního trhu a současně rozlišují jednotlivce či skupiny lidí. Sirovátka (1995) definuje trh práce jako množinou vzájemně se protínajících a ovlivňujících segmentů, neustále se vyvíjejících podle toho, jakým vývojem prochází celá společnost.

Za počátek segmentace trhu práce je označován koncept duální ekonomiky, kdy lze rozlišit centrální a periferní sektory na trhu práce.

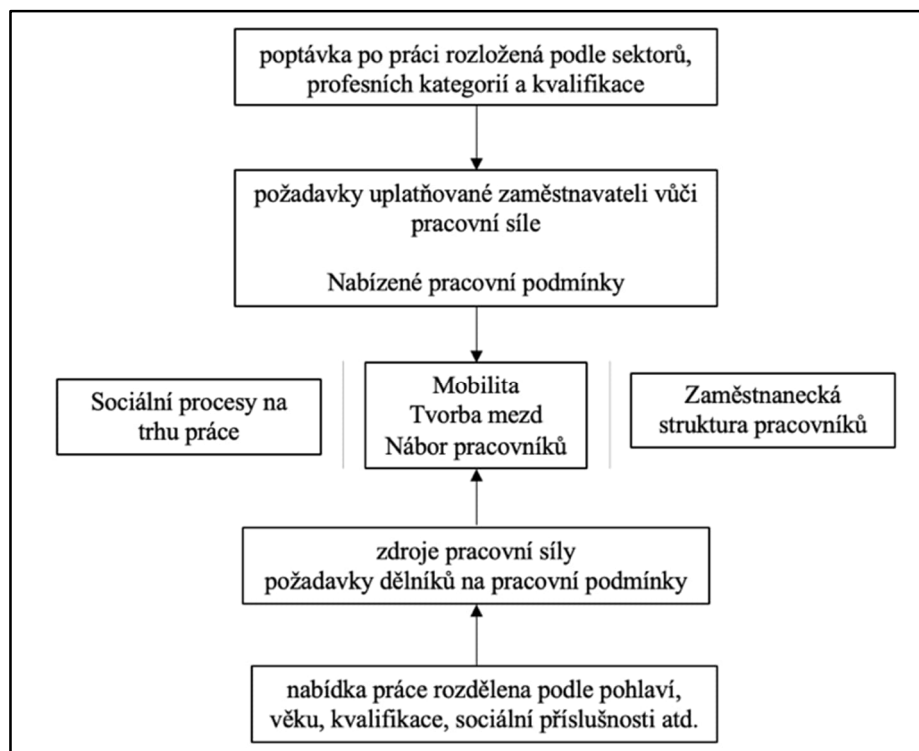
Centrální sektor představují velké firmy s dostatečným kapitálem, které mohou investovat do technických a technologických vybavení, reagovat na výkyvy hospodářského vývoje, dlouhodobě plánovat, určovat směr a vývoj firmy. Nabízí velký počet pracovních míst a dosahují vysokých zisků.

Naopak společnosti periferního sektoru nemají vysoký kapitál ani zisky s malým počtem zaměstnanců. Na trhu práce mají slabší roli než společnosti řazené v centrálním sektoru.

Dle Sirovátky (1995) je zdrojem segmentace pracovního trhu:

- Heterogenita a diferenciací prací – různé typy prací se od sebe rozdělují odlišnou úrovní požadavků: kvalifikací pracovníků, intelektuální či fyzickou náročností, úrovní mezd, technologickou náročností, úrovních pracovních podmínek atd.
- Heterogenita a diferenciací pracovníků – důležitým faktorem heterogenity pracovníků je lidský kapitál, který představuje například jejich kvalifikaci. Každý člověk se během svého života rozhoduje, zda bude investovat či neinvestovat například do svého vzdělání či získání pracovních zkušeností. Na základě těchto rozhodnutí vyplývá jejich rozdílná kvalita, a tedy i pozice na pracovním trhu. Zaměstnavatelé pak na základě kvalifikace a dosaženém vzdělání, určují produktivitu pracovníka (Sirovátka, 1995).

Obrázek 1 Procesy segmentace na pracovním trhu

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Sirovátka, 1995)

Mareš (2002) rozděluje segmentový trh jako:

- primární a sekundární trh práce,
- formální a neformální trh práce,
- externí a interní trh práce.

Primární sektor se vyznačuje vysokou kvalifikovaností práce, dobrými pracovními podmínkami, vysokou mzdou, vysokou úrovní technologie, chráněnou pracovní legislativou a stabilitou.

Sekundární sektor se vyznačuje vysokou pracovní intenzitou, nízkou úrovní technologie, nekvalifikovaností, je špatně placený a nechráněný legislativou (Sirovátka, 1995).

Formální trh práce je kontrolovaný společenskými institucemi, které jej regulují. Jedná se o trh oficiálních pracovních příležitostí.

Neformální trh představuje trh tzv. šedé či černé ekonomiky. Jedná se o trh, který není pod kontrolou státních institucí (zejména daňových úřadů), které jinak regulují trh. Příkladem neformálního trhu práce je nelegální podnikání. V poslední době se neformální trh rozrůstá, jelikož přibývá práce načerno. Zaměstnanci využívající neformální trh pracují ve formálním trhu oficiálně pouze na krátký úvazek a přivydělávají si na černém trhu.

Nejedná se však pouze o dělníky, nebo zahraniční pracovníky, kteří se pohybují v šedé či černé zóně, ale i o státní zaměstnance a manažery.

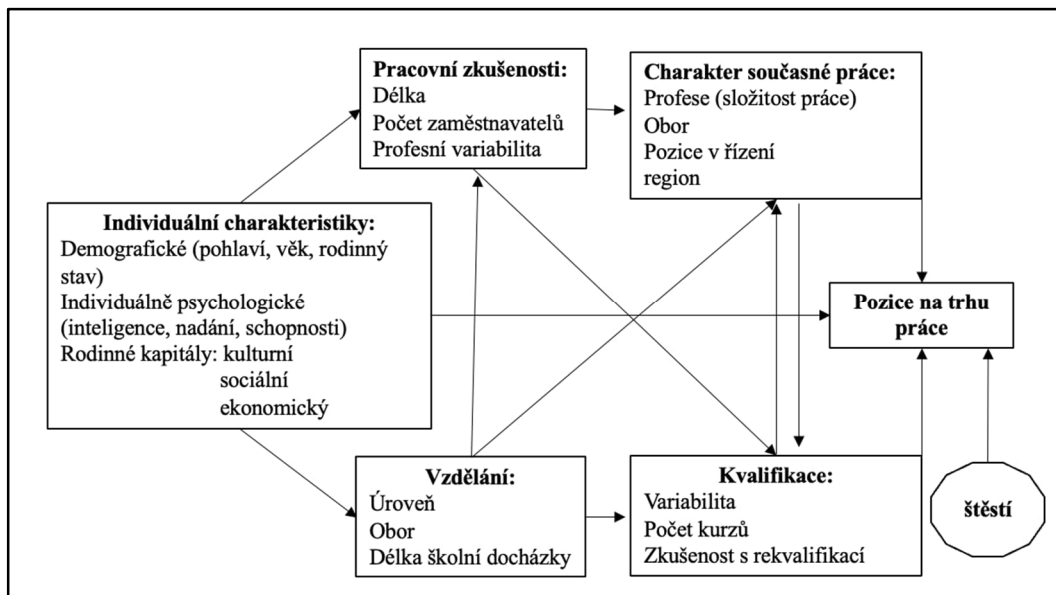
Interní trh práce nepředstavuje trh jako takový. Představuje spíše vnitřní rozdělení pracovníků ve firmě. Firmy chtějí chránit své zaměstnance před podmínkami na externím trhu práce a snaží se zajistit lepší pracovní podmínky, než které by pracovníci mohli najít na externím trhu práce. Maximalizace zisku je hlavním cílem každé firmy, a tak do svého programu uvnitř firmy zařazují zaškolení pracovníků, investují do růstu kvalifikace pracovníků, a to hlavně v případě, kdy jde o specifickou kvalifikaci pro danou firmu a od těchto programů očekávají jistou návratnost. Firma se dále pokouší udržet zaměstnance co nejdéle, jelikož s délkou praxe roste dovednost a schopnost pracovníka. Důležitým efektem v interním trhu práce je loajalita pracovníků. To vše podporuje konkurenceschopnost firmy. Interní trh práce není pouze firemní, ale mohou být také profesní, odvětvové či lokálně určené. Interní trhy jsou založeny buď na principu kvalifikace či principu seniority, což poukazuje na fakt, že uvnitř firmy jsou někteří pracovníci plnoprávnějšími členy než jiní.

Externí trh práce je trh, kde pracovníci nabízejí svou kvalifikaci a pracovní sílu firmám (Mareš, 2002).

3.1.5 Lidský kapitál

Lidský kapitál představuje složku lidských dovedností, zkušeností, schopností, znalostí atd. Lidé vstupují na trh práce, kde nabízí svou pracovní sílu. Pro dosažení ideální pracovní pozice se v podstatě celý život připravují a sbírají pracovní zkušenosti a rozvíjí své schopnosti. Lidský kapitál lze rozdělit na 2 složky. První lze změřit ekonometrickými postupy, kam řadíme například dosažené vzdělání, získané pracovní zkušenosti, nabitě pracovní a sociální dovednosti. Složku druhou nelze objektivně měřit a řadíme sem nadání, talent, schopnosti a další (Kuchař, 2007).

Obrázek 2 Základní elementy modelu lidského kapitálu

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Kuchař, 2007)

Dle grafického schématu základních elementů modelu lidského kapitálu je patrné, že základní osou je vztah mezi úrovní vstupů a výstupů. Úroveň vstupu sděluje informace o jednotlivci, který vstupuje na trh práce a úroveň výstupu, kterým je dosažení pracovní pozice. Vstupní charakteristika je důležitým faktorem úspěšného vstupu na pracovní trh a následného působení v něm.

Na utváření lidského kapitálu se zásadně podílí dva procesy: struktura a průběh vzdělanostní a profesní dráhy.

Vzdělanostní dráha je z větší míry hodnocena spíše úroveň dosaženého vzdělání, ale důležitým faktorem je také oborová variabilita a schopnost jej rozvíjet v průběhu pracovního i celoživotního procesu. Za celoživotní vzdělávací proces považujeme získání znalostí z akademického prostředí i ostatní vzdělávací aktivity mimo něj. Pokud vzdělání není rozvíjeno a udržováno, pak ztrácí na hodnotě. Vzdělání jako takové rozdělujeme na formální a neformální vzdělání. Za formální vzdělání považujeme takové vzdělání, které je získané na akademické půdě. Naopak neformální vzdělání je takové, které není součástí školské soustavy. Instituce, které poskytují znalosti či dovednosti mimo školský systém jsou například podnikové a zájmové instituce, nebo například jazykové školy. Dále za neformální vzdělání považujeme například zdroj znalostí z televize, rádia, knih, odborných časopisů či multimediálních vzdělávacích programů.

Investice, které jsou zapotřebí k utváření svého lidského kapitálu, jsou nedílnou součástí investic do svého osobního rozvoje. Investice do vzdělání lze rozdělit na přímé a nepřímé. Přímé investice jsou ty, které investujeme v průběhu let do materiálů, pomůcek, nebo k zaplacení učitelů apod. Naopak nepřímé investice jsou takové investice, o které jedinec přichází, jelikož upřednostňuje studium před prací. Jedná se tedy o ušlý zisk studenta. Nelze ale přesně říct, jaký postup je správný. Každopádně lidé s vyšším vzděláním mají nižší míru rizika nezaměstnanosti a jsou ekonomicky aktivnější.

Profesní dráha je založena na stejném principu jako vzdělanostní dráha. Jedinec se v průběhu celoživotního procesu vyvíjí a sbírá pracovní zkušenosti. V moderním světě je jedinec oceněn spíše za získanou zkušenost z více zaměstnání či profesí, jelikož si najde místo na pracovním trhu rychleji a snadněji (Kuchař, 2007).

Vzdělání je druh lidského kapitálu, který je důležitým faktorem pro získání pracovního místa na pracovním trhu. Každý jedinec má svobodnou volbu, zda bude po povinné školní docházce nadále investovat svůj čas a úsilí k dosažení vyššího vzdělání. Jedinec je ovlivněn mnoha faktory, které působí na jeho rozhodovací proces. Nejvýznamnější faktory, které působí na rozhodování procese jedince jsou, faktory sociální a ekonomické. Dalšími faktory jsou referenční skupina, akademické faktory a osobní atributy. Sociální faktory představují sociální prostředí, ve kterém se jedinec nachází. V první fázi se jedná o rodinu. Rodina má značný vliv v rozhodovacím procesu jedince na návaznost, výběr střední a vysoké školy. Rodiče s vyšším vzděláním a prestižnější profesí zasahují do rozhodovacího procesu jedince výrazněji a tlak k dosažení jejich cíle v rozhodovacím procesu jejich dítěte je mnohem výraznější. Mimo rodiny do sociálního prostředí lze zařadit spolužáky a přátele, kteří mají do jisté míry také vliv na jedince při jeho rozhodovacím procesu. Ekonomické faktory představují především nedostatek financí na studium jedince. Nedostatek financí lze řešit studijním stipendiem. Akademické faktory jsou takové faktory, kteří se snaží přesvědčit studenta, jakou vysokou školu vybrat z více nabízených. Jedinec sleduje pověst školy, vzdálenost školy od bydliště, vybavení školy, mimoškolní aktivity, možnosti, které škola nabízí. Osobní preference lze představit jako jedincovo smýšlení o budoucnosti. Svůj rozhodovací proces určuje na základně preferencí, které upřednostňuje před jinými (UNHRC,2023).

3.2 Státní politika zaměstnanosti

Zaměstnanost a nezaměstnanost ovlivňuje mnoho mikroekonomických i makroekonomických opatření. Jednotlivá opatření jsou spojena s aktivitami subjektů trhu práce (Sirovátka, 1995).

Za nejvýznamnější opatření jsou podle Sirovátky (1995) považovány:

- ekonomické aktivity ekonomických subjektů,
- sociální a veřejná politika státu,
- politické cíle a aktivity státu.

K odlišení ekonomických aktivit je využito dvou odlišných oblastí, které ovlivňují zaměstnanost. První oblastí je oblast makroekonomická, kterou lze nazvat jako hospodářská politiku státu. Hospodářská politika státu má za cíl podpořit ekonomický růst, vytvořit pracovní příležitosti a dosáhnout plné zaměstnanosti, nebo například zajištění cenové stability (Sirovátka, 1995).

Za nástroje hospodářské politiky státu jsou považovány typy hospodářské politiky, mezi které patří fiskální politika, monetární politika a vnější obchodní a měnová politika (Sekerka, 2007).

Druhou oblastí je oblast, kde hlavním cílem je podpora zaměstnanosti a eliminace nezaměstnanosti. Politika pracovního trhu, jak je tato oblast přesněji nazývána se snaží ovlivnit stranu nabídky a stranu poptávky na pracovním trhu (Sirovátka, 1995).

Státní politika zaměstnanosti je považována za součást hospodářské politiky. Jírová (1999) uvádí tři hlavní úlohy státní politiky zaměstnanosti:

- dosažení dynamické rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovní síle,
- produktivní využití zdrojů pracovních sil,
- zabezpečení práva občanů na zaměstnání.

Vláda usiluje o dosažení plné zaměstnanosti. Pojem plná zaměstnanost lze chápat také jako nulová nezaměstnanost. O plné zaměstnanosti lze hovořit v případě, kdy každý, kdo chce a může pracovat, práci má. Zde nastupuje na řadu otázka, zda zájemce, který chce pracovat, má svobodu v rozhodování, jakou práci bude ve společnosti vykonávat. Sice je zájemce limitován na práci, která je pro jeho kapitál přizpůsobena, ale může se rozhodnout, zda nabídne svou pracovní sílu v práci, která nesplňuje jeho přesné požadavky, nebo zda si zájemce dopřeje možnost čekání a stát se o zájemce na krátkou dobu finančně postará. Druhý pojem, který Kuchař uvádí je ochrana proti nezaměstnanosti. Stát poskytuje ochranu při

ztrátě zaměstnání. Státní instituce podporují znovuzařazení jedince do pracovního systému. V každé společnosti se ale vyskytují skupinky, kteří pracovat nechtějí nebo nemohou, o které se společnost a stát musí do jisté míry postarat (Kučař, 2007).

Politika plné zaměstnanosti není v silách vlády možné uskutečnit, a tak se pojmem plné zaměstnanosti rozumí přirozená míra nezaměstnanosti. Úsilí vlády tedy spočívá v dosažení co nejnižší míry nezaměstnanosti.

Zásahy vlády do trhu práce nejsou přímé, ale vytváří pouze podmínky k lepšímu fungování (Jírová, 1999).

Každá vyspělá země v má k dispozici dva základní nástroje, pomocí kterých lze korigovat dosažení cílů politiky zaměstnanosti. Státní politika zaměstnanosti využívá aktivní a pasivní politiku zaměstnanosti. Aktivní politika zaměstnanosti se pokouší o snížení nezaměstnanosti aktivním způsobem a motivuje k uplatnění jedince na trhu práce. Za hlavní úkoly aktivní politiky zaměstnanosti lze považovat: vytvoření nových pracovních míst, poskytnutí poradenství nezaměstnaným, rekvalifikace, cílené programy, různé příspěvky, pomoc rizikovým skupinám obyvatelstva, odstranění bariéry a další. Vláda vynakládá velké finanční prostředky, aby poskytla obyvatelstvu značnou pomoc při nezaměstnanosti. Ovšem často panují diskuse, zda vláda postupuje efektivním způsobem při využití těchto nástrojů. Aktivní politika zaměstnanosti je funkční pouze v případě, kde obě strany jsou aktivní. Jak stát, tak příjemce se musí aktivně podílet na aktivní politice zaměstnanosti. Je jisté, že aktivní politika zaměstnanosti je výhodnější, jelikož je prevencí proti zneužívání pasivní politiky zaměstnanosti. Pasivní politika zaměstnanosti kompenzuje ztrátu výdělku v nezaměstnanosti a dále poskytuje možnost dřívějšího odchodu do důchodu. Pasivní politika zaměstnanosti je značně zneužívána lidmi, kteří nechtějí pracovat. Využívají zde ochranu proti nezaměstnanosti, kdy od státu a daňových poplatníků požadují neustálou apanáž (Mareš, 2002).

3.3 Nezaměstnanost

Určení jediné přesné definice nezaměstnanosti není možné, jelikož existuje mnoho definic, které nezaměstnanost charakterizují.

Mezinárodní organizace práce (ILO) sídlící v Ženevě, vymezuje nezaměstnanost jako aproximaci aktuálního počtu osob současně:

- schopných práce (věkem, zdravotním stavem, osobní situací),
- chtějících zaměstnání,
- jsooucích přes tuto snahu v daný okamžik bez zaměstnání (Sociologická encyklopedie, 2023).

Mezinárodní organizace práce definuje nezaměstnanost jako stav, kdy osoba, která je schopna pracovat a momentálně není zaměstnána a není ani vedena jako osoba výdělečně činná, nabízí svou pracovní sílu během referenčního období. Každá země si však definuje po svém, ale víceméně všechny vycházejí z výše uvedené definice. Například Česká republika se na ILO také odvolává a danou definici zmiňuje v zákoně č. 450/1992 Sb., o zaměstnanosti (Mareš, 2002).

Jestliže je ekonomika v dlouhodobé rovnováze, pak rovnovážný produkt je roven potencionálnímu produktu, což způsobuje přirozenou míru nezaměstnanosti. V dlouhém období agregátní poptávka neovlivní ani nezaměstnanost, ani produkt. Při přirozené míře nezaměstnanosti je skutečná a očekávaná inflace stejná a neexistuje jejímu zrychlení či zpomalení (Sekerka, 2007).

3.3.1 Klasifikace obyvatelstva podle ekonomické aktivity

Obyvatelstvo se rozděluje do dvou základních skupin:

- ekonomicky aktivní obyvatelstvo
- ekonomicky neaktivní obyvatelstvo.

Za Ekonomicky aktivní obyvatelstvo je považováno obyvatelstvo, které se snaží uplatnit svou pracovní sílu na trhu práce. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo lze rozdělit na zaměstnané a nezaměstnané.

Zaměstnaní jsou lidé, kteří vykonávají jakoukoliv práci, za kterou jsou finančně ohodnoceni, nebo osoby výdělečně činné. Rovněž za zaměstnané považujeme lidi, kteří nepracují z důvodu nemoci, nebo využívají dovolenou.

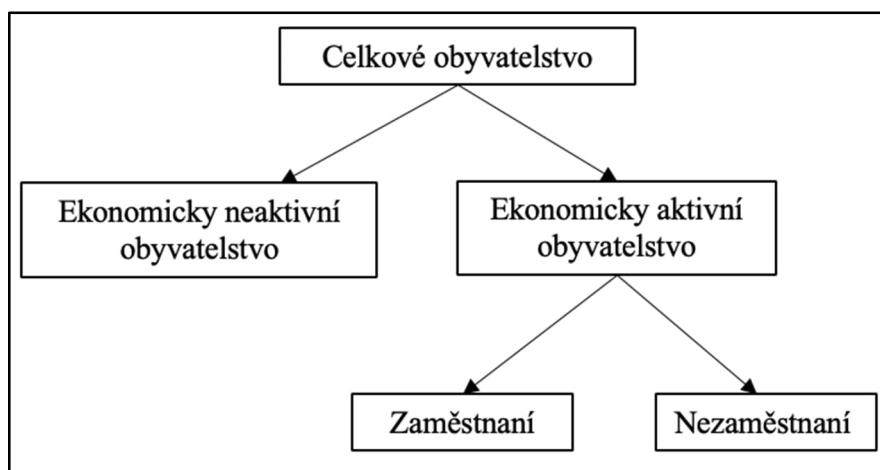
Nezaměstnaní jsou lidé, kteří momentálně nejsou zaměstnáni, ale aktivně zaměstnání hledají (Brčák a kol., 2014).

Podle Mezinárodní organizace práce (2023) je považován za nezaměstnaného ten, kdo:

- aktivně hledá zaměstnání,
- je starší 15let,
- je připraven nastoupit do nové práce do 14 dnů.

Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo jsou tedy osoby, které nesplňují podmínky potřebné k zaměstnání. Řadíme sem osoby: mladší 15let, studenty, důchodce, osoby se zdravotní postižením, osoby v domácnosti, rodiče na mateřské dovolené, ale také lidi, kteří práci nehledají (Brčák a kol., 2014).

Obrázek 3 Klasifikace obyvatel podle ekonomické aktivity

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Klíma, 2006)

3.3.2 Měření nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti se počítá formálně mezinárodně přijatou metodou uvedeného zlomku, ale každá země má své definované ukazatele pro měření nezaměstnanosti (různá věková hranice ekonomické aktivity, různé zahrnutí žen do ekonomické aktivity), což ztěžuje možnosti mezinárodního porovnávání nezaměstnanosti (Sociologická encyklopedie, 2023).

V moderním měření nezaměstnanosti však vycházíme z Mezinárodní organizace práce, která definuje nezaměstnanost a státy se na její definici častokrát odvolávají.

Výpočet míry nezaměstnanosti lze podle Brčáka (2014) určit na základě vztahu:

$$u = \frac{U}{(E + U)} = \frac{U}{L} \times 100 \quad (1)$$

kde

u je míra nezaměstnanosti;

U je počet nezaměstnaných osob;

L je pracovní síla;

E je počet nezaměstnaných osob;

U je počet nezaměstnaných osob.

Brčák (2014) dále uvádí pojem míra pracovní participace. Míra pracovní participace lze podle Brčáka (2014) určit na základě vztahu.

$$Lp = \frac{L}{F} \times 100 \quad (2)$$

kde

Lp je míra pracovní participace;

L je pracovní síla;

F je počet osob v produktivním věku.

Dalším z mnoha ukazatelů, která lze použít k popisu trhu práce v dané zemi je míra ekonomické aktivity. Míru ekonomické aktivity lze podle Jurečka (2017) určit na základě:

$$\text{Míra ekonomické aktivity} = \frac{\text{počet ekonomických obyvatel}}{\text{obyvatelé v produktivním věku}} \times 100 \quad (3)$$

3.3.3 Typy nezaměstnanosti

Jedinec se během svého života může ocitnout v několika typech nezaměstnanosti. Vznik nezaměstnanost jde rozdělit dle příčiny vzniku. Dále lze dělit nezaměstnanost podle času, a to na krátkodobou či dlouhodobou. Nezaměstnanost dle typu lze rozdělit do čtyř skupin (Khol, 1993).

Frikční nezaměstnanost představuje krátkodobou nezaměstnanost trvající šest až dvanáct týdnů, přirozenou nezaměstnanost, někdy označována za normální nezaměstnanost. Vzniká, když zaměstnanec dobrovolně opustí své pracovní místo a snaží

se najít jiné pracovní místo. Nezáleží, zda osoba usiluje o lepší pracovní podmínky, nebo předchází očekávanému propuštění (Khol, 1993).

Sezónní nezaměstnanost postihuje určité profese v určité roční období. Knoll (1993) uvádí dva způsoby vzniku sezónní nezaměstnanosti:

- diskontinuita produkce v odvětví, kde je produkce závislá na počasí (zemědělství, rybolov) a její důsledky v navazujících zpracovatelských odvětví,
- výkyvy ve spotřebě, které jsou vyvolané buď institucionálními příčinami nebo střídáním ročních období.

Strukturální nezaměstnanosti vzniká při vyšší nabídce práce určitého druhu a nižší poptávce po práci v dané struktuře nebo pokud lidé nejsou dostatečně mobilní, aby si našli práci v jiných odvětvích. Dalším příznakem vzniku strukturální nezaměstnanosti je například posun ve výrobních technologiích, které podporují pokles poptávky po pracovní síle. Strukturální nezaměstnanosti jsou ohroženy především vdané ženy, starší osoby, osoby s nízkou kvalifikací či osoby s pracovní neschopností. Strukturální nezaměstnanost tedy postihuje určité skupiny se specifickými strukturálními znaky (Khol, 1993).

Cyklická nezaměstnanosti neboli jinak Konjunkturální nezaměstnanosti je krátkodobou nezaměstnaností, vzniká cyklickými změnami hospodářských aktivit v makroekonomickém rozměru, kdy pokles makroekonomické poptávky ovlivňuje všechny sektory hospodářství. Cyklická nezaměstnanost a její velikost se obvykle vyjadřuje Okunovým zákonem (Khol, 1993).

Okunův zákon popisuje vztah mezi mírou nezaměstnanosti a tempem ekonomického růstu (Brčák a Sekerka, 2010).

3.3.4 Dělení nezaměstnanosti podle času

Krátkodobá nezaměstnanost nepředstavuje ve značné míře silný dopad na jedince ani na ekonomiku státu. Naopak je nevyhnutelná při přizpůsobení ekonomického systému. Krátkodobou nezaměstnanost lze představit jako přirozenou míru nezaměstnanosti, která je potřebná k flexibilitě pracovního trhu i ekonomického systému.

Dlouhodobá nezaměstnanost je významný sociální jev, který vzniká v období velkých hospodářských krizí v třicátých a později v sedmdesátých letech. Pro vybrané státy do bakalářské práce, tedy Českou republiku a Litevskou republiku se hospodářská krize datuje do devadesátých let. Po rozpadu sovětského bloku a období přechodu od centrálně plánované

státní ekonomiky k volnému tržnímu hospodářství se zvedá masová nezaměstnanost (Sirovátka a Řezníček, 1995).

Dle Buchtové (2002) má Dlouhodobá nezaměstnanost závažné psychologické, biologické a sociální důsledky pro zdraví jedince. Buchtová považuje pracovní proces jedince za základní podmínku lidské existence, jelikož si lidé k práci a pracovišti vytváří symbolický vztah. Jakékoliv narušení pracovního procesu (krátkodobé i dlouhodobé) má na jedince značný vliv. Nemluvíme pouze o ztrátě finančního příjmu, ale o narušení emoční pohody, sociálních vztahů, rodinné rovnováhy nebo zdraví jedince (Buchtová, 2002).

Brožová (2003) dále uvádí ekonomické důsledky dlouhodobé nezaměstnanosti, které mají značný vliv na ekonomiku státu.

3.3.5 Dobrovolná a nedobrovolná nezaměstnanost

Za osobu dobrovolně nezaměstnanou lze považovat jedince, který je nezaměstnaný a nechce nastoupit do pracovního procesu z důvodu subjektivního přesvědčení, že nejsou za danou práci adekvátně odměněni. Osoby dobrovolně nezaměstnané dávají přednost sociálním dávkám před nastoupením na pracovní pozici, jelikož získávají větší objem disponibilního času. Čím nižší jsou sociální dávky, tím více jedinců začíná hledat pracovní místo. K dosažení pracovního místa lze využít úřad práce, který nabízí nezaměstnanému jedinci takovou pracovní pozici, která je adekvátní jeho lidskému kapitálu. Dobrovolně nezaměstnaní však práci odmítají, nebo v krátké době novou práci opustí, aby získali od úřadu podporu v nezaměstnanosti.

Nedobrovolně nezaměstnaní jsou lidé, kteří jsou ochotni přijmout mzdu, která na trhu převládá, avšak nemohou pracovní místo najít z důvodu nedostatečné rekvalifikace potřebnou na změnu pracovní pozice (Brožová, 2003).

3.4 Důsledky nezaměstnanosti

Nezaměstnanost s sebou přináší i mnohé negativní dopady na chod společnosti nejen v ekonomické oblasti, ale například důsledky sociální, nebo psychické.

3.4.1 Ekonomické důsledky

Brožová (2003) uvádí ekonomické důsledky nezaměstnanosti jako ztráty lidského kapitálu na trhu práce, který se ve značné míře projeví jako ztráty finančního příjmu státní pokladny. Jelikož lidský kapitál není využit, tak stát přichází o vyprodukovanou práci

jedince. Čím větší je nezaměstnanost v zemi, tím se snižuje produkt ekonomiky. Jelikož nezaměstnaní nepobírají mzdu a například dostávají od státu finanční kompenzaci, tak stát přichází o úspory, které by mohl využít jako kapitál k investování. Nezaměstnaní jedince neodvádí daně, jelikož když nemají zaměstnání, tak jsou od daní osvobozeni a stát tak opět přichází o daňové příjmy. Jako poslední Brožová (2003) uvádí devaluaci lidského kapitálu. Což nastává v případě, že člověk ztrácí kontakt se svou profesí. Ztrácí své znalosti a kvalifikaci.

3.4.2 **Psychické důsledky**

Psychické důsledky se na člověku projeví ihned po vyřazení z pracovního procesu, avšak postupem času se psychika člověka zhoršuje. Čím déle je jedinec nezaměstnaný, tím rychleji se zdravotní stav horší. Ztrátou zaměstnání se hroučí struktura dne a častokrát se jedinec nedokáže adaptovat za změnu a disponibilní čas nedokáže aktivně využít. Více v podkapitole „Podle času“ (Buchtová, 2002).

3.4.3 **Sociální důsledky**

Dlouhodobá nezaměstnanost představuje značný vliv na celou společnost. Mareš (2002) pokládá za nejdůležitější sociální důsledky vliv na rodinu, sociální izolaci, stigma a sociální patologické jevy.

Podpora rodiny je pro člověka bez zaměstnání důležitou součástí. Právě rodina, která strádá nezaměstnaností člena rodina, tak je pro nezaměstnaného útočištěm, kde může nezaměstnaný s nezaměstnaností aktivně bojovat. U některých nezaměstnaných osob se lze setkat s pocitem viny, který se dotyčný snaží překonat pomocí alkoholu. Nezaměstnanost osoby v rodině představuje negativní vlivy, mezi které řadíme: finanční potíže, krize rodinného systému, sociální izolace rodiny, změny postavení v rodinném systému, vytváření stresových situací. Nezaměstnanost v některých případech zcela rozbijí vztahy mezi jednotlivými členy rodiny. Při ztrátě statusu zaměstnané osoby se jedinec snaží o udržení určitého standartu, kdy se snaží zabezpečit své děti, popřípadě manželku, manžela, tak aby co nejméně strádali a vzdává se především svého životního standartu. Ve značné míře se snaží na veřejnosti vystupovat přirozeně a svůj nový status nezaměstnaného nedávat najevo, aby nebyl společností jakýmkoliv způsobem odsouzen. Sociální izolace je častým jevem při ztrátě zaměstnání. Sociální izolace jedince se přenáší na rodinné příslušníky, kteří ztrácí sociální kontakt s jejich rodinou, přáteli (Mareš, 2002).

Ztrátou zaměstnání se snižuje pokles životní úrovně jedince. V některých případech si jedinec snaží svou životní úroveň udržet pomocí porušení zákonů. Tento stav je spojen s nárůstem kriminality (Jurečka a kolektiv, 2017).

3.5 Faktory ovlivňující nezaměstnanost

Faktory, které ovlivňují nezaměstnanost je celá řada. Čejka a Vnoučková (2014) uvádí za hlavní faktory:

- ekonomický cyklus, – ekonomický faktor působící na nezaměstnanost, představuje nepřímo-úměrný vztah mezi vývojem výkonu ekonomiky a vývojem nezaměstnanosti,
- produktivita práce, – ukazatel produktivity práce lze představit jako podíl HDP na zaměstnanou osobu. Produktivita práce roste například zaváděním nových technologií, nebo nahrazování lidské práce prací strojů. Jakmile se zrychluje ekonomický růst, tak roste i úroveň racionalizace výrovy,
- demografické faktory,
- institucionální prostředí (pružnost trhu, asymetrická rigidita mezd, aj.),
- role očekávání ekonomických subjektů,
- využití výrobních kapacit (ať už lidských či kapitálových s vlivem na produktivitu práce),
- diferencovaná vybavenost práce kapitálem napříč různými odvětvími s různým cyklickým vývojem.

Odborný server společnosti Swiss Life Select a.s (2024) považuje za nejzákladnější faktory ovlivňující nezaměstnanost:

- vládní politika zaměstnanosti,
- vliv stanovené minimální mzdy a sociálních dávek,
- demografie a zaměstnávání zahraničních pracovníků,
- vzdělání, kvalifikace a osobní kompetence,
- mobilita, pružnost a ochota se stěhovat za prací.

Minimální mzda je státem určena. Zaměstnanec má tedy zaručeno, že mzda nebude nižší než mzda minimální. Sociální dávky jsou peníze, které pobírají nezaměstnaní jako kompenzaci za období v nezaměstnanosti. V některých případech se může nezaměstnaný člověk stát dobrovolně nezaměstnaný. Jedná se o jakousi taktickou hru nezaměstnaného, který si spočítá, že v případě, že bude pracovat za minimální mzdu, ale bude muset

cestovat do práce delší čas a na cestě prodej částku dva tisíce korun českých, tak se mu vyplatí nepracovat a dostávat sociální dávky od státu a popřípadě si vydělat nějaké peníze na černo. Demografické faktory představují věk, pohlaví, délka života, doba ekonomicky aktivního obyvatelstva, zaměstnávání migrantů.

Odborný server společnosti Swiss Life Select a.s (2024) představuje vzdělání, kvalifikaci a osobní kompetence jako na konkurenční výhodu oproti ostatním jedincům pohybujícím se na trhu práce. Člověk by tedy měl nabídnout něco co ostatní nabídnout nemohou.

3.5.1 **Jak jde snížit nezaměstnanost**

Cesty k postupnému snižování nezaměstnanosti jsou mnohé. Zaprvé se jedná o vládou řízené zásahy do politiky pomocí fiskální a monetární politiky, kde se vláda snaží o podporu agregátní nabídky, dosažení ekonomického růstu a maximální využití potenciálu země. Další cestou je využití aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti. Ke snížení nezaměstnanosti přispívá také podpora malého a středního podnikání (Jurečka a kolektiv, 2017).

3.5.2 **Rizikové skupiny**

Za rizikové skupiny lze považovat ty, které mají horší pozici na pracovním trhu, větší riziko ztráty pracovní pozice a předurčení k dlouhodobé nezaměstnanosti. Z velké části tyto skupiny pracují v sekundárním sektoru a častokrát za menší finanční ohodnocení než jiní. Za rizikové skupiny lze považovat: mladí lidé (absolventi škol), ženy, zdravotně postižení občané, staří lidé, lidé s nízkým vzděláním, imigranti nebo etnické skupiny (Buchtová, 2002).

3.6 **Další makroekonomické ukazatele**

3.6.1 **Inflace**

Pojem inflace je projev ekonomické nerovnováhy. Lze definovat jako zvyšování růstu cenové hladiny, což má za následek snižování kupní síly peněz. Opakem inflace je deflace, která nastává, když cenová hladina klesá (Sekerka, 2007).

Situaci, kdy cenová hladina neroste ani neklesá se nazývá cenová stabilita. Dosažení cenové stability je prakticky nemožné, proto je za cenovou stabilitu považována i ekonomika s cenovým růstem 2 % až 3 %, jelikož firmy a domácnosti takto nízkou inflaci neberou v průběhu roku v úvahu. Pro zvyšování a snižování míry inflace využíváme pojmy akcelerující inflace a dezinflace, kdy akcelerující inflace představuje zvyšování a dezinflace

snižování míry inflace. V případě, že reálný produkt je neměnný a cenová hladina roste, pak se ekonomika stagnuje. Taková situace se nazývá stagnace (Jurečka a kolektiv, 2017).

Brčák (2014) rozděluje inflaci z kvantitativního hlediska inflaci mírnou (plíživou), pádivou (cválající) a hyperinflaci.

Mírná inflace představuje inflaci, kdy tempo růstu cen nepřekračuje tempo růstu výroby. Nominální a reálný produkt roste stejným tempem. Při mírné inflaci lidé neztrácejí víru v peníze a považují ji za přijatelnou.

Pádivá inflace nastává v momentu, kdy tempo růstu výroby zaostává za tempem růstu cen. Pracuje se s indexovým cenovým indexem, popřípadě je měna vyjádřena v jednotkách zahraniční měny.

Hyperinflace představuje extrémní nárůst cen. Ceny jsou nestabilní a cenový růst nemá souvislost s tempem růstu výroby. Peníze ztrácí na hodnotě a dochází k přímé směně zboží za zboží (Brčák a Sekerka, 2010).

K měření cenové hladiny se využívají různé cenové indexy, kdy za nejvíce používané řadíme index spotřebitelských cen a implicitní cenový deflátor. Cenové indexy určují vývoj cenové hladiny nikoliv však míru inflace. Index spotřebitelských cen (CPI) srovnává náklady domácností na nákup spotřebního koše výrobků a služeb v daném roce s náklady stejného koše v roce základním. Základní rok v tomto případě představuje rok výchozí (Jurečka a kolektiv, 2017).

Index spotřebitelských cen lze podle Jurečka (2017) určit na základě vztahu:

$$CPI = \frac{\text{spotřební koš v cenách běžného roku}}{\text{spotřební koš v cenách základního období}} \times 100 \quad (4)$$

kde

CPI je index spotřebního koše.

Implicitní cenový deflátor srovnává hrubý domácí produkt v daném roce (nominální HDP) v běžných cenách tohoto období se stejným HDP daného roku vyjádřený ve stálých cenách (Jurečka a kolektiv, 2017).

Implicitní cenový deflátor lze podle Jurečka (2017) určit na základě vztahu:

$$ICD = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálné HDP}} \times 100 \quad (5)$$

kde

ICD je implicitní cenový deflátor.

Míra inflace lze vypočítat jako rozdíl běžného a základního cenového indexu v daném období, dělený cenovým indexem základního období a následně zlomek násobíme stem (Jurečka a kolektiv, 2017).

Míra inflace lze podle Jurečka (2017) určit na základě vztahu:

$$Míra\ inflace = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \times 100 \quad (6)$$

kde

CPI_t je index spotřebitelských cen v roce t ;

CPI_{t-1} je index spotřebitelských cen v roce předchozím $t-1$.

3.6.2 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP) je makroekonomický ukazatel, který měří celkový objem veškeré finální produkce v peněžních jednotkách, vyprodukované v dané zemi, během určité období. Dle Klímy (2006) se za HDP započítává takové zboží, které je vyrobeno v daném období, prodáno v daném období na trhu, ale nesmí být znovu prodáno trhu v daném období. Do HDP tedy nezapočítáváme meziprodukty, ale pouze finální produkci. HDP lze měřit metody výdajové, důchodové a odvětvové.

Výdajová metoda měří celkové výdaje ekonomických subjektů na nákup výrobků a služeb.

Výdajová metoda výpočtu HDP lze podle Klímy (2006) určit na základě vztahu:

$$HDP = C + G + Ig + X - Tn \quad (7)$$

kde

HDP je hrubý domácí produkt;

C je výdaj domácností na spotřebu;

G je výdaj vlády na spotřebu;

Ig je výdaj na soukromé hrubé investice;

X je čistý export;

Tn jsou daně.

Důchodová metoda je měřitelná pomocí sčítání všech příjmů ekonomických subjektů.

Důchodová metoda výpočtu HDP lze podle Klímy (2006) určit na základě vztahu:

$$HDP = w + s + i + r + z + a + Tn \quad (8)$$

kde

HDP je hrubý domácí produkt;

w je hrubý příjem ze závislé činnosti;

s jsou hrubé příjmy z individuálního podnikání;

r jsou renty plynoucí z vlastnictví majetku;

z jsou hrubé zisky firem;

i jsou čisté úroky;

a je amortizace;

Tn je hodnota nepřímých daní.

Metoda odvětvová je měřena za pomoci HDP jednotlivých odvětvích národního hospodářství. HDP je měřeno sčítáním výdajů ekonomických subjektů na produkt v jednotlivých odvětvích dané ekonomiky. Pro zisk Čistého domácího produktu (ČDP) je za potřebí zahrnout do vzorce pro výpočet pouze čisté investice (*I_n*), které lze získat odečtem (a) amortizace od hrubých investic (*I_g*), nebo lze od HDP odečíst (a) amortizaci (Klíma, 2006).

3.6.3 Migrace

Pojem migrace lze definovat jako stěhování obyvatel z jednoho regionu či země do jiného regionu či země. Migraci je možné rozdělit na vnitrostátní, nebo mezinárodní. Vnitrostátní představuje pohyb obyvatel mezi jednotlivými regiony v daném státu a mezinárodní představuje pohyb obyvatel z jedné země do druhé. (Matoušek, 2003)

Palát (2014) pracuje s pojmy od Everett S. Lee, který představil faktory způsobující pohyb obyvatel, jak ve vnitrostátní či mezinárodní migraci. Takzvaná "Push-pull" teorie, která v českém jazyce lze představit jako faktory tlaku a tahu. "Push" faktory charakterizují nepříznivé okolnosti v místě pobytu jedince. "Pull" faktory jsou naopak příznivé, zajímavé okolnosti, které jedince přitahují k migraci do jiné oblasti.

Za Push faktory lze považovat: nedostatek pracovních míst, vysoká nezaměstnanost a nízké mzdy, diskriminace a špatné životní podmínky. Pull faktory jsou například: pracovní příležitosti a vyšší mzdy, lepší životní podmínky, politická a náboženská svoboda.

Obyvatelé, kteří chtějí migrovat ovšem v rozhodovacím procesu nehledí pouze na “push-pull” faktory, ale jsou ovlivněni mnohými překážky, které migraci brání. Jako překážky lze brát vzdálenost migrace, jazyková bariéra, víza, náklady za přesídlení, nebo popřípadě odloučení od rodiny (Palát, 2014).

4 Vlastní práce

4.1 Základní informace o České a Litevské republice

Česká republika jako samostatný stát vznikl 1. ledna 1993 po rozpadu Československa. Česká republika je zastupitelská demokracie a parlamentní republika. V čele státu stojí prezident České republiky, volený přímou volbou, který představuje moc výkonnou spolu s vládou. Moc zákonodárnou představuje dvoukomorový parlament.

Hlavním městem České republiky je Praha. Svou rozlohou 78866 km² se Česká republika řadí na 21. pozici z hlediska rozlohy jednotlivých států Evropy. Jedná se o vnitrozemský stát. Na západě sousedí s Německem, na jihu s Rakouskem, na východě se Slovenskem a na severovýchodě s Polskem. Počet obyvatel v roce 2022 činil 10,5mil. Administrativně se Česká republika rozděluje na 14 krajů, kdy Praha je hlavním městem středočeského kraje, ale zároveň samostatným krajem. Úředním jazykem je čeština. Oficiální českou měnou je koruna česká (CZK), kterou vydává Česká národní banka.

Česká republika je členem mnoha evropských a světových organizací. Je členem OSN, EU, NATO, OECD, RE a mnoha dalších organizací.

Česká republika je země s tržním hospodářstvím. Z hlediska indikátorů jako je například HDP na obyvatele, index svobody tisku, index lidského rozvoje a dalších je Česká republika řazena k vysoce rozvinutým státům světa. Náleží jí 16. místo z hlediska nejsilnějších ekonomik v EU. V porovnání s jinými státy se Česká republika může pyšnit malým podílem obyvatel žijících pod prahem chudoby.

Hospodářství každého státu lze rozdělit na třísektorový model. Vyspělé státy se zaměřují především na terciální sektor – služby. V české republice pracuje v terciálním sektoru přibližně 60 % ekonomicky aktivních obyvatel. Sekundární sektor – průmysl je v České republice historicky významný, a i v dnešní době lze zařadit Českou republiku ke státům s vyspělým průmyslem. Nejvýznamnějším odvětvím české průmyslu je strojírenství, kde dominuje dopravní strojírenství v čele s automobilkami: Škoda Auto, Hyundai, nákladní auta Tatra, autobusy Iveco a traktory Zetor. Další rozvinuté odvětví českého průmyslu jsou: potravinářský, elektrotechnický, hutnictví, energetika, sklářství, textilní, pivovarnictví.

Těžba Nerostných surovin na území České republiky má dlouhou tradici. Nejvýznamnější energetické suroviny jsou: hnědé uhlí, černé uhlí, malé množství ropy a zemní plynu a uran. Ropa a zemní plyn musí být dováženy z Ruska, jinak je Česká republika soběstačná. Česká republika se prezentuje vyspělým primárním sektorem – zemědělstvím.

Zemědělská půda je tvořena přibližně 55 % rozlohy země z toho je orná půda 72 %. Na orné půdě se pěstují z více než poloviny obilniny. Živočišná produkce se zaměřuje na chov skotu, prasat, drůbeže a ovcí. Na území České republiky se významné rybníkářství a včelařství.

Hospodářství České republiky se začalo formovat do nynější podoby po roce 1989, kdy tehdejší Československo bylo od komunistického převratu roku 1948 pod vládou komunistického režimu a hospodářství se začalo orientovat směrem k Východu. Zestátnění majetku a přechod na těžký průmysl měl pro Československo fatální dopady. Hospodářsky velice strádalo a zaostávalo. Až po roce 1989, kdy po pádu komunistického režimu, navrácení k tržnímu ekonomickému systému, postupné privatizaci, restituci a omezení těžkého průmyslu se začalo formulovat hospodářství samostatného Českého státu. Nyní je Česká republika jedna z nejvyspělejších postkomunistických zemí.

Důležitou složkou hospodářství České republiky je také cestovní ruch, který ve značné míře přispívá k rozvoji ekonomiky státu (Edisco, 2023).

Litevská republika vzniká jako novodobý, samostatný stát 11. března 1990 po vyhlášení nezávislosti na SSSR. Litva je parlamentní demokratická republika v čele s prezidentem a vládou. Jedná se tedy o poloprezidentský politický systém, kdy vláda představuje výkonnou moc v čele s premiérem. Parlament je jednokomorový a skládající se 141 poslanců.

Litva je řazena společně s Lotyšskem a Estonskem do pobaltských zemí. Jedná se o největší a nejlidnatější pobaltský stát. Litva na severu sousedí s Lotyšskem, na východě s Běloruskem, na jihu s Polskem a na západě s Ruskem. Na území Litevské republiky žije 2,8 mil. obyvatel. Hlavním městem Litvy je Vilnius. Úředním jazykem je litevština. Peněžní jednotkou v Litevské republice je Euro. Administrativně je země rozdělena do 10 krajů se 60 administrativními celky (Velvyslanectví České republiky ve Vilniusu, 2023).

Litevská republika je od roku 2004 členskou zemí Nato a EU. Dále je členem RE, Schengenského prostoru a Eurozóny. Litva je průmyslová a zemědělská země. Průmyslové zboží představuje značnou část litevského exportu zboží a služeb, a proto se Litva pokouší o udržení dostatečné konkurenceschopnosti průmyslu v zemi. Hlavní průmyslové odvětví jsou: zpracovatelský, chemický, nábytkářský, dřevozpracující a elektronický průmysl. Průmysl je soustředěn do větších měst. V primárním sektoru převažuje živočišná produkce nad rostlinou. Živočišná produkce je hlavně maso, mléko a rybí výrobky, které jsou získávány z chovu prasat, skotu a koní. Rostlinná složka představuje pěstování obilnin, brambor, cukrové řepy a zeleniny. Litva nedisponuje velkým množstvím nerostných surovin,

a proto v zemi neexistuje těžký průmysl. Světoznámá produkce jantaru je jediné nerostné bohatství Litvy. Pobaltský jantar je jedinečný díky vysokému podílu kyseliny jantarové.

Litevská republika byla první sovětská republika, která vyhlásila zákon o obnovení nezávislosti Litevské republiky na SSSR. Nejedná se však o první vyhlášení samostatného a nezávislého státu. Litva byla z hlediska novodobé historie spíše okupované území. Během první světové války bylo území obsazeno Německem. Po válce vznikl samostatný stát Litva a v roce 1940 Sovětský svaz opět začal s okupací Litvy. Okupace pro Litvu znamenala rychlý proces sovětizace: uvěznění mnoha významných osobností, znárodnění firem, přijmutí sovětské měny, navýšení daně zaměstnanců. Po druhé světové válce byly desítky tisíc lidí deportovány na Sibiř a SSSR okupovalo území Litvy až do roku 1990. Dne 11. března 1990 vzniká samostatný stát jako Litevská republika, což mělo za následek pozastavení dodávky ropy z Ruska do Litvy. V Litvě silně narostla inflace a byl zaveden přidělový systém. Ekonomická situace nově vzniklého státu vypadala bledě, ale Litva ustála ruskou úmyslně vyvolané ekonomickou agresí a 17. září 1991 byla přijata do Organizace spojených národů. Litva v tomto ohledu ukázala cestu dalším sovětským republikám k osamostatnění od SSSR a vytvoření samostatného státu (Zenkner a Euroskop, 2023).

4.1.1 Vývoj ekonomiky v České republice po rozpadu SSSR

V roce 1991 v tehdejší Československé Federativní republice byla zahájena ekonomická reforma, jejíž cíl byla přeměna centrální řízené ekonomiky na ekonomiku tržní. Ekonomická reforma zapříčinila v počátcích ekonomické problémy jako například prudké zvýšení inflace nad 55 %, silný propad ekonomické aktivity, propad reálných mezd a ztráta obchodních vztahů s východní Evropou. Přejít na tržní ekonomiku znamenal nutnost orientace na západní Evropu (ČNB, 2023).

Pro týdeník Respekt (2023) uvedl Ivan Svítek, že hybnou pákou hospodářské reformy není liberalizace cen, vnitřní směnitelnost koruny ani daňový systém, ale hlavním cílem reformy bylo privatizace státního majetku a všechno ostatní byly pouze kroky k jejímu dosažení. Věřil, že pouze velká privatizace státního majetku by zachránilo hospodářství ve státu.

Po počátečním ekonomickém propadu se po čtyřech letech ekonomika státu stabilizovala: snížila se inflace, klesla nezaměstnanost, stabilizoval se kurz koruny, příliv zahraničního kapitálu a opět se obnovil ekonomický růst země. V polovině 90. let minulého století se začaly projevovat ekonomické problémy. Růst mezd předstihl růst produktivity

práce a spolu s fiskální politikou vnikla vnitřní nerovnováha. Pokles důvěry zahraničních investorů a prudké oslabení kurzu koruny donutilo Českou národní banku (ČNB) v roce 1997 nahradit režim fixního kurzu za režim volného pohybu kurzu, což mělo za následek náhlý nárůst inflace. V roce 1999 se ekonomiku opět podařilo stabilizovat a po vstupu do EU v roce 2004 zaznamenala ČR značný ekonomický růst, který zastavila až finanční krize v roce 2008, ze které se ekonomika státu dostala až v roce 2014 pomocí uvolnění měnových podmínek (ČNB, 2023).

Podle dat veřejné databáze ČSÚ (2023d) ekonomika ČR pravidelně rostla až do roku 2019, kdy vypukla pandemie covid-19.

4.1.2 Vývoj ekonomiky v Litevské republice po rozpadu SSSR

Po vyhlášení samostatnosti v roce 1990 se Litevská republika stejně jako ostatní Pobaltské státy potýkala s propadem ekonomiky, životní úrovní a hyperinflací (Ekonomický deník, 2023).

Litva již před vyhlášením nezávislosti na SSSR zahájila ústup od sovětského ekonomického systému a byly přijaty zákony, které pomohly rychlejší privatizaci. Tak jako v ČR se ekonomika v počátcích vzniku samostatného státu Litevské republiky neobešla bez komplikací. Mezinárodní obchod byl orientován na bývalé postsovětské republiky, které byly stejně jako Litva v ekonomickém kolapsu. Přejít na tržní ekonomiku způsobil růst inflace a nezaměstnanosti. V neposlední řadě byla Litva závislá na dovozu energetických a průmyslových surovin jako je například ropa a zemní plyn. I přes nepříznivý vývoj ekonomiky při přechodu na tržní ekonomiku vláda i nadále prováděla kroky k docílení růstu ekonomiky touto cestou a v roce 1995 se podařilo inflaci snížit a obchodní bilanci dostat do kladných čísel.

Podle Eurostatu (2023d) ekonomika Litvy při přechodu na tržní ekonomiku a potřebné stabilizaci, zaznamenala enormní růst ekonomiky a byla označována za ekonomického tygra.

Na základě dat z IMF (2023) lze ekonomiku Litvy po roce 1995 řadit mezi nejrychleji rostoucí ekonomiky v EU. Značný vliv na ekonomický růst v Litvě představoval vstup do EU v roce 2004. Litevská ekonomika měla růst až do vypuknutí velké finanční krize v roce 2008, kdy byla finanční krizí silně oslabena a zaznamenala obrovský propad i oproti ostatním státům. Flexibilní ekonomika v zemi přispěla k rychlejšímu návratu k růstu ekonomiky v zemi. Po finanční krizi se ekonomika Litvy opět nastartovala a byla zabrzděna

až koronakrizí v roce 2019, a i zde flexibilní ekonomika země spolu s tím, že Litva není silně vázaná a cestovní ruch, který korona krize zasáhla nejvíce, se ekonomika země relativně brzy zpomalovala.

4.2 Demografická situace

4.2.1 Demografická situace v Litevské republice

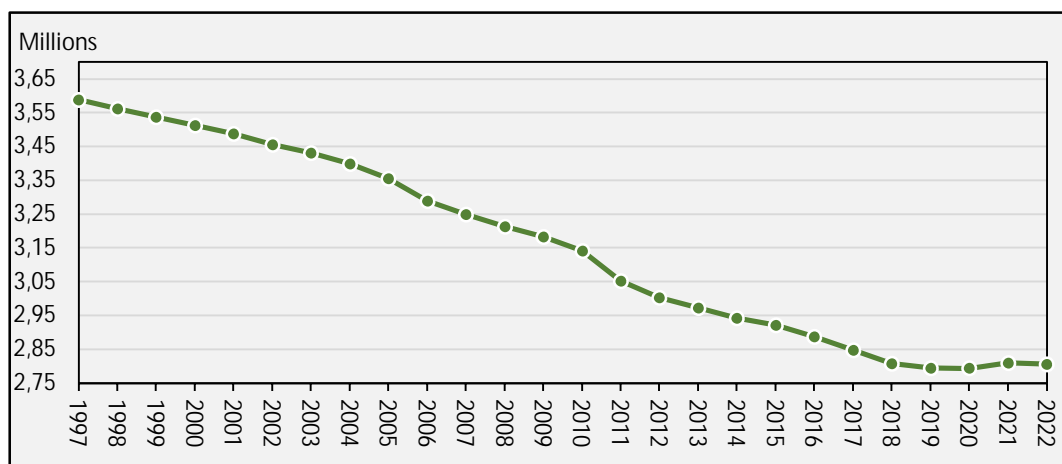
Z grafu č. 4 lze vidět, že počet obyvatel na území Litevské republiky od roku 1997 pravidelně klesá až do roku 2019, kdy se počet obyvatel stává víceméně konstantní až do roku 2022. Od počátku sledovaného období, až do roku 2022 klesl počet obyvatel o 22 %.

Důležitým aspektem velkého poklesu obyvatel na území Litevské republiky je vysoká migrace (OSP, 2023).

Obyvatelé migrují za lepšími pracovními podmínkami, jelikož ve své vlasti mají málo pracovních příležitostí a nízké finanční ohodnocení. Ve značné míře emigruje především mladší generace do 35 let, které odchází za prací a do Litevské republiky se již nevrací (Vláda České republiky, 2018).

Graf č. 7 znázorňuje čistou migraci obyvatel vybraných států. Litevská republika se nachází od roku 2005 až do roku 2018 v mínusových číslech, což představuje častější mezinárodní migraci obyvatel ze země. Nejnižší čistá migrace nastala v roce 2010 po finanční krizi, kdy čistá migrace klesla k hranici mínus 78 tisíc, což může za velký ekonomický propad v zemi. Od roku 2019 se situace v Litvě zlepšuje a Litevská republika se pohybuje v kladných číslech, které naznačují v případě Litevské republiky především návratnost litevských obyvatel zpět do vlasti.

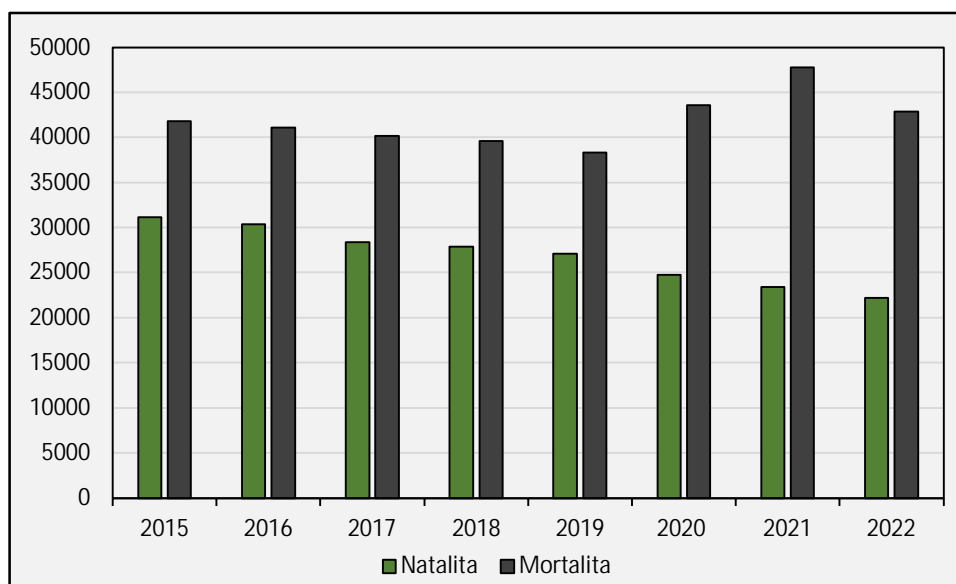
Graf 4 Vývoj počtu obyvatel v Litevské republice v letech 1997-2022

Zdroj: Vlastní zpracování dle (OSP, 2023)

Dalším z mnoha faktorů úbytku obyvatel na území Litvy je nízká natalita a vysoká mortalita. V grafu č. 5 lze vyčíst, že porodnost je každým rokem nižší od počátku grafu až do roku 2022. Rozdíl v porodnosti a úmrtnosti jedinců se každý rok pohybuje okolo 15 tisíc a v posledním rozdíl přesahuje hranici 20 tisíc.

Graf 5 Natalita a mortalita v Litevské republice

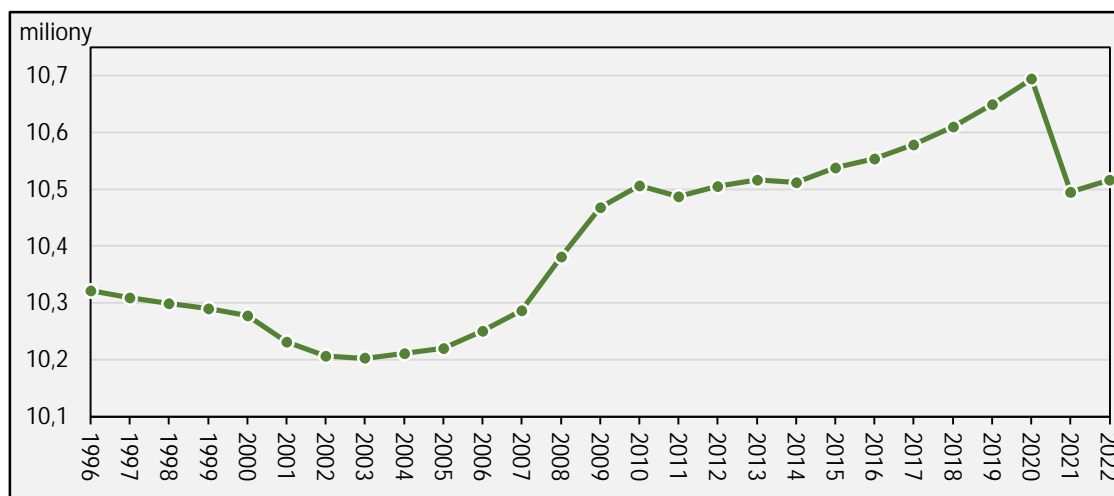

Zdroj: Vlastní zpracování dle (OSP, 2023)

4.2.2 Demografická situace v České republice

Vývoj počtu obyvatel v České republice je dle grafu č. 6 nerovnoměrný, avšak od počátku sledovaného grafu až po rok 2022 se počet navýšil o pouhé 2 %, i když graf má rostoucí i klesající křivku ve sledovaném období. Mezi lety 2007-2010 lze vidět větší nárůst obyvatel na území ČR, ale od roku 2010 nárůst obyvatel začíná stagnovat. Teprve od roku 2015 až do roku 2020 lze mluvit o konstantním růstu počtu obyvatel na území ČR. Významný úbytek obyvatel nastal mezi lety 2020-2021, kdy se populace na území České republiky snížila o 200 tis. obyvatel, což mohlo být zapříčiněno pandemií covid-19. V roce 2022 ovšem Česká republika zaznamenala opět nárůst v počtu obyvatel a dle ČSÚ počet obyvatel nadále roste. Od počátku sledovaného období až do roku 2022 Česká republika zaznamenala nárůst počtu obyvatelstva o pouhé 2 % a dle predikce ČSÚ se počet obyvatel v ČR pravděpodobně bude snižovat. Hlavním faktorem bude nízká porodnost, což přispěje k významnému populačnímu stárnutí a tím pádem k mírnému úbytku obyvatel na území ČR.

Graf 6 Vývoj počtu obyvatel v České republice v letech 1996-2022

Zdroj: Vlastní zpracování dle (ČSÚ, 2023a)

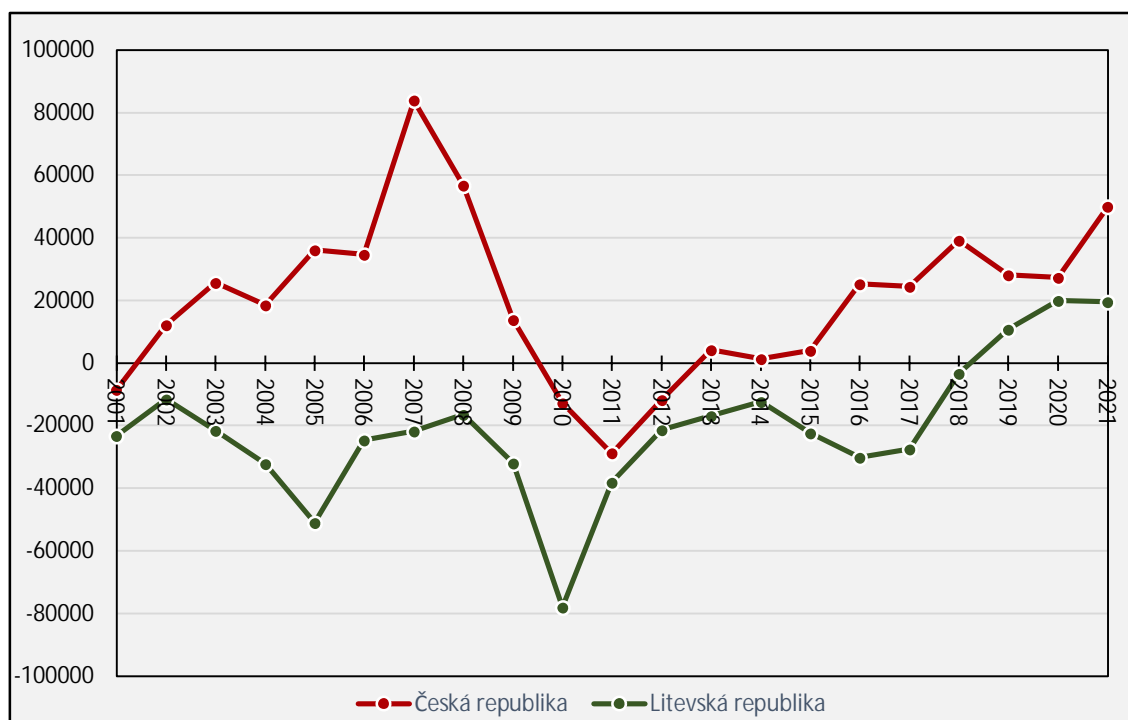
Graf č. 7 znázorňuje čistou migraci obyvatel v jednotlivých zemích. Česká republika je migrační zemí, až na období 2010-2013, kdy se ČR dostala do ekonomické krize po roce 2009. Největší růst čisté migrace nastal v roce 2007, kdy se čistá migrace vystoupala k hranici 84 tisíc. Naopak nejnižší čistá migrace nastala po dopadu finanční krize, a to v roce 2011, kde čistá migrace klesla k hranici mínus 29tisíc. Od roku 2011 čistá migrace v ČR roste a na konci sledovanému období lze zpozorovat strmější nárůst až k hranici 50 000. Po vypuknutí války na Ukrajině koncem února 2022 bude situace v ČR a dalších západních zemích silně navýšena o uprchlíky, kteří ve značné míře opouští své obydlí na území Ukrajiny.

UNHCR uvádí, že na konci roku 2022 se počet uprchlíků z Ukrajiny rovnal 5,7 miliónům, což představuje nejrychlejší odliv uprchlíků od doby 2. světové války (UNHCR, 2023).

Od vypuknutí Ruské invaze na Ukrajinu do 1. dubna 2023 vydalo Ministerstvo vnitra ČR celkem 504 107 dočasných ochran, což znamená rapidní navýšení počtu migrantů na Českém území (Ministerstvo vnitra České republiky, 2023).

ČSÚ (2014) definuje demografické stárnutí obyvatelstva jako hlavní problém počtu obyvatel na českém území. I přes vyšší úroveň plodnosti a masivní migraci do země se ČR nevyhne nárůstu indexu stáří.

Graf 7 Čistá migrace obyvatel v České a Litevské republice

Zdroj: vlastní zpracování dle (Eurostat, 2023e)

4.3 Vývoj nezaměstnanosti

4.3.1 Vývoj nezaměstnanosti v Litevské republice

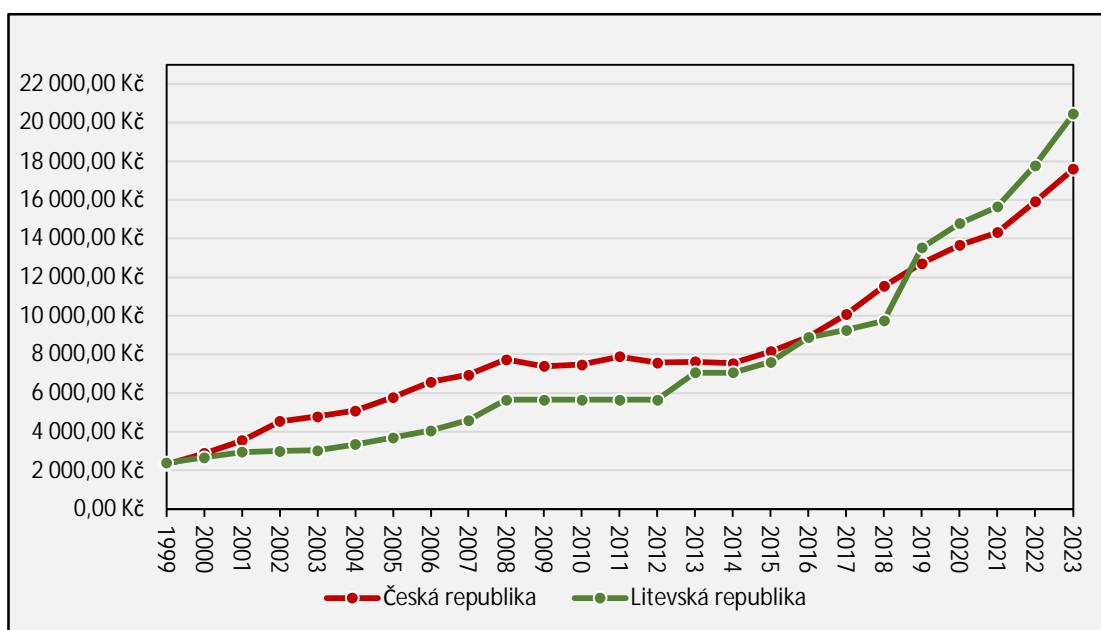
Tabulka č. 1 představuje rozdělení obyvatelstva na ekonomicky aktivní a ekonomicky neaktivní obyvatele v Litevské republice. Dále rozděluje ekonomicky aktivní obyvatelstvo na zaměstnaní a nezaměstnaní pro přesnější dynamickou charakteristiku trhu práce v Litvě. Z tabulky je patrné, že míra aktivity obyvatelstva má rostoucí tendenci, což naznačují i hodnoty ve sloupci Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo, které se pravidelně snižují. Tabulka může působit chaoticky, jelikož míra aktivity roste, ale počet ekonomicky aktivních obyvatel je víceméně konstantní. To je způsobeno celkovým poklesem obyvatel na území Litvy.

Do roku 2010 se v Litvě nacházelo více ekonomicky neaktivního obyvatelstva než aktivního, což lze přisoudit vstupu Litevské republiky do EU v roce 2004, kdy mnoho mladých lidí opustilo svou vlast z důvodu lepších pracovních příležitostí a finančních odměn v zahraničí. V roce 2010 se situace na trhu práce změnila. Součet ekonomického aktivního obyvatelstva začal být pravidelně vyšší než ekonomicky neaktivního obyvatelstva až do roku 2022. Vysvětlení změny situace na pracovního trhu lze přisoudit návratnosti obyvatel, kteří nemohli najít či ztratili práci v zahraničí a navracejí se zpět do Litevské republiky.

I když počet zaměstnaných od roku 2010 pravidelně roste, tak stále nedosahuje počáteční hodnoty ve sledovaném období.

Největší nárůst nezaměstnaných osob v průběhu sledovaného období v tabulce č. 1 lze zpozorovat po roce 2008, kdy svět zasáhla finanční krize a počet nezaměstnaných stoupl v jednotlivých zemích po celém světě. Další nárůst nezaměstnaných osob v Litvě nastal v roce 2020 kvůli pandemii covid-19.

Graf 8 Minimální mzda vybraných států

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Eurostat, 2023f)

Dalším faktorem vysoké nezaměstnanosti jsou nízké mzdy. Graf č. 8 vyobrazuje minimální mzdu v České a Litevské republice. Oba státy mají na počátku sledovaného období víceméně stejnou minimální mzdu a to okolo 2 360 Kč. V Litevské republice minimální mzda do roku 2008 rostla zdoluhavým tempem a následně se až do roku 2012 zafixovala na částce 5 644 Kč, což lze opět připsat za následek světové finanční krizi v roce 2008. Následně se minimální mzda v Litvě začínala zvyšovat rychlejším tempem a v roce 2019 byla vyšší než v ČR. Aktuálně v roce 2023 je minimální mzda v Litvě 20 462 Kč, kdy za poslední rok zaznamenala nárůst o 13 %. Rozdíl mezi minimální mzdou v Litvě a ČR je nyní cca 2 850 Kč.

Průměrná mzda v Litvě je graficky vyobrazena v grafu č. 9. Od počátku sledovaného období až do roku 2018 průměrná mzda Litvě roste pomalým tempem a silně zaostává za průměrnou měsíční mzdou v ČR. V roce 2018 stoupla průměrná mzda Litvě o 9 % a v roce 2020 dosáhla stejné hodnoty jako v ČR. Od roku 2020 až do konce sledovaného období je

13 % nárůst průměrné mzdy v Litevské republice. Litevská republika má vyšší průměrnou mzdu přibližně o 7 880 Kč oproti ČR.

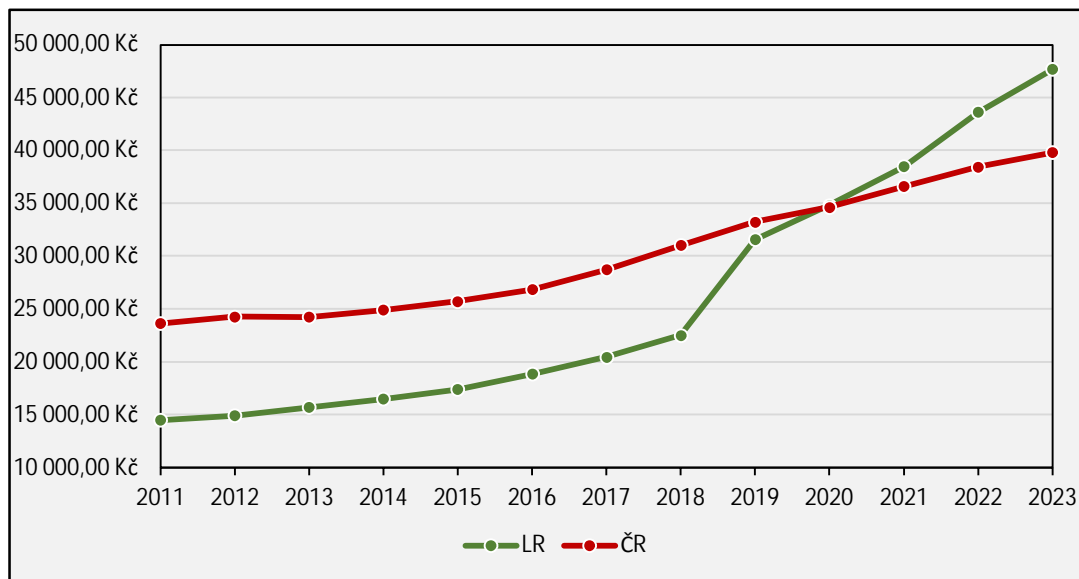
I přes poměrně vysokou minimální a průměrnou mzdu má Litva nadále problémy s emigrací obyvatel, a to z důvodu lepší kvality života v západní Evropě, nebo vyššího finančního ohodnocení v severní Evropě.

Tabulka 1 Ekonomická (ne)aktivita obyvatelstva v Litevské republice

rok	Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (tis.)			Míra ekonomické aktivity (%)	Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo (tis.)
	zaměstnaní	nezaměstnaní	součet		
2022	1,380.6	93.5	1,474.1	62.1	900.4
2021	1,351.8	108.8	1,460.6	61.7	907.6
2020	1,386.4	106.3	1,492.7	63.0	876.7
2019	1,374.0	95.1	1,469.1	62.0	900.5
2018	1,347.1	103.9	1,451.0	60.8	936.1
2017	1,345.3	117.7	1,463.0	60.3	962.2
2016	1,350.8	122.5	1,473.3	59.8	989.5
2015	1,317.5	145.8	1,463.3	58.6	1,032.2
2014	1,295.3	183.4	1,478.7	58.8	1,034.7
2013	1,267.2	191.2	1,458.4	57.5	1,076.9
2012	1,251.4	212.7	1,464.1	57.2	1,095.5
2011	1,232.9	255.1	1,488.0	57.3	1,110.2
2010	1,221.9	272.2	1,494.1	55.9	1,177.8
2009	1,329.9	183.4	1,513.3	56.0	1,188.9
2008	1,416.3	74.2	1,490.6	54.9	1,224.5
2007	1,425.7	77.3	1,503.0	55.1	1,226.3

Zdroj: Vlastní zpracování dle (OSP, 2023), (Eurostat, 2023a)

Graf 9 Průměrná mzda v České a Litevské republice

Zdroj: Vlastní zpracování dle (ČSÚ, 2023b), (OSP, 2023)

4.3.2 Vývoj nezaměstnanosti v České republice

Tabulka č. 2 znázorňuje ekonomicky aktivní a pasivní obyvatelstvo v ČR. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo dále rozděluje na 2 skupiny: zaměstnaní, nezaměstnaní. Míra ekonomické aktivity ve sledovaném období je velmi podobná a nezaznamenává náhlé změny.

Počet ekonomicky aktivních obyvatel ve sledovaném období mírně vzrostl, což se projevilo i v sloupci ekonomicky neaktivní obyvatelstvo, kde počet neaktivních obyvatel mírně poklesl od počátku sledovaného období.

ČR má jednu z nejnižších nezaměstnaností na světě. V roce 2022 byla míra nezaměstnanosti pouze 2,2 %. Celkový počet nezaměstnaných osob se ve sledovaném období výrazně snížil. Jediný vyšší nárůst byl zaznamenán po finanční krizi v roce 2008, kdy počet nezaměstnaných osob v roce 2009 přerostl hranici 352 tisíc. Od roku 2009 až do konce sledovaného období se však počet nezaměstnaných osob snížil o 40 %. Nejnižší počet nezaměstnaných osob byl před vypuknutí pandemie covid-19 v roce 2019, kde počet nezaměstnaných byl pod hranicí 110 tisíc obyvatel.

Tabulka 2 Ekonomicky (ne)aktivní obyvatelstvo v České republice

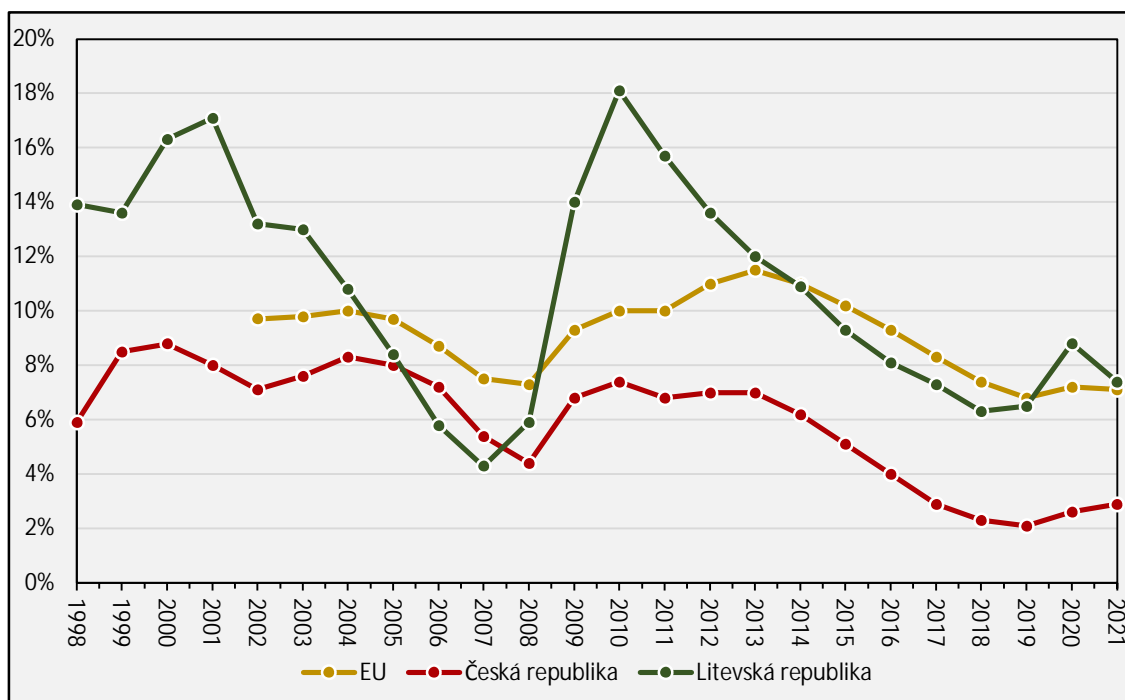
Rok	Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (tis.)			Míra ekonomické aktivity (%)	Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo (tis.)
	zaměstnaní	nezaměstnaní	součet		
2022	5 198,00	140,90	5 338,9	59,9	3 538,6
2021	5 213,4	150,5	5 363,9	59,8	3 610,7
2020	5 234,9	137,0	5 372,0	59,8	3 613,9
2019	5 303,1	109,1	5 412,2	60,4	3 551,3
2018	5 293,8	121,6	5 415,4	60,6	3 526,4
2017	5 221,6	155,5	5 377,1	60,2	3 552,0
2016	5 138,6	211,4	5 350,0	59,9	3 578,7
2015	5 041,9	268,0	5 309,9	59,4	3 625,7
2014	4 974,3	323,6	5 297,9	59,3	3 634,7
2013	4 937,1	368,9	5 306,0	59,3	3 645,4
2012	4 890,1	366,9	5 256,9	58,6	3 707,6
2011	4 872,4	350,6	5 223,0	58,3	3 741,7
2010	4 885,2	383,7	5 268,9	58,4	3 746,5
2009	4 934,3	352,2	5 286,5	58,7	3 722,9
2008	5 002,5	229,8	5 232,3	58,5	3 711,4
2007	4 922,0	276,3	5 198,3	58,8	3 646,7

Zdroj: Vlastní zpracování dle (ČSÚ, 2023e)

4.3.3 Míra nezaměstnanosti v Litevské republice

Grafu č. 10 vyobrazuje vývoj nezaměstnanosti v Litevské republice v porovnání s ČR a průměrem EU. Na počátku sledovaného období se míra nezaměstnanosti Litvy rovnala 13,6 %. Do roku 2001 zaznamenala nárůst o 23 % lehce za hranici 17 %. Od roku 2001 zaznamenala Litva každý rok snížení míry nezaměstnanosti až do roku 2007. Což bylo způsobeno vyšší migrací vzdělaných a mladých obyvatel za prací mimo území Litvy. Vlivem vypuknutí celosvětové finanční krize v roce 2008 se vývoj nezaměstnanosti v Litvě značně změnil k horšímu. Do roku 2010 míra nezaměstnanosti vzrostla o 320 % mírně za hranici 18 %. Litevským úřadům se situaci podařilo stabilizovat, kdy správně zvolenou politikou zaměstnanosti a dotacemi z EU snížili míru nezaměstnanosti v roce 2019 na 6,5 %. Po vypuknutí pandemie covid-19 nezaměstnanost opět vzrostla, ale již v roce 2021 se míra nezaměstnanosti opět snižovala a její hodnota se pohybovala u průměru EU.

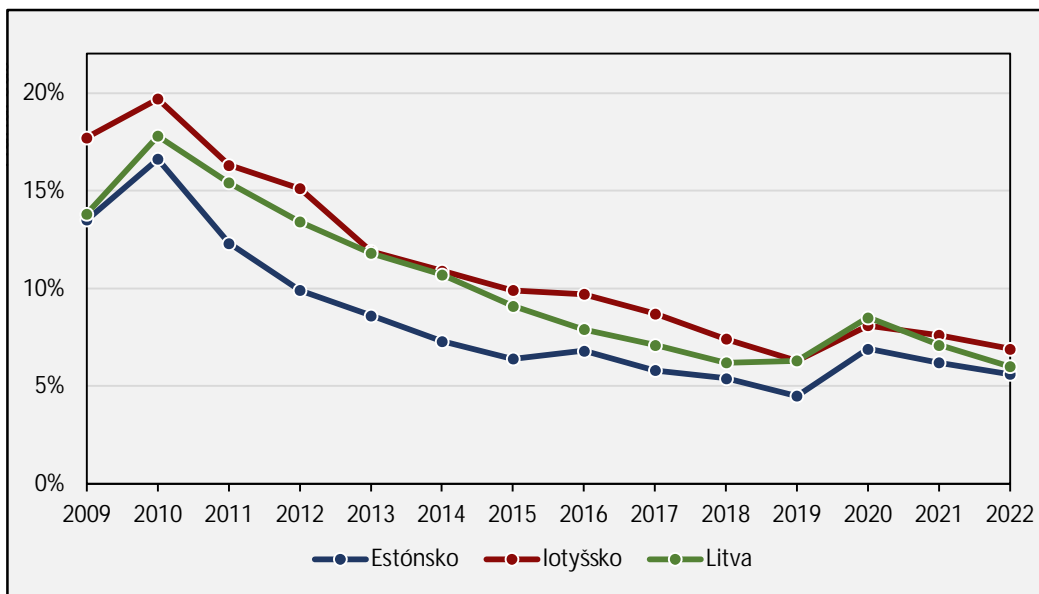
Graf 10 Míra nezaměstnanosti v České a Litevské republice v porovnání s EU

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Eurostat, 2023b)

Graf č. 11 znázorňuje vývoj nezaměstnanosti v jednotlivých pobaltských státech po finanční krizi. Jelikož Pobaltské státy lze označit za menší ekonomiky z globálního hlediska, tak jsou flexibilnější a mohou rychleji reagovat. Ekonomika Pobaltských států není založena na cestovním ruchu, což výrazně napomohlo stabilizaci nezaměstnanosti v Pobaltí nejen po finanční krizi, ale také po vypuknutí pandemie covid-19. Z grafu je patrné, že míra nezaměstnanosti u Pobaltských států je víceméně podobná, což je následkem podobné ekonomiky v jednotlivých státech.

Graf 11 Porovnání nezaměstnanosti Pobaltských států

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Eurostat, 2023g)

4.3.4 Míra nezaměstnanosti v České republice

Míru nezaměstnanosti ČR graficky znázorňuje graf č. 10. V dlouhodobém měřítku se ČR řadí k státům s nejnižší nezaměstnaností v EU. V roce 2022 byla míra nezaměstnanosti pouze 2,2 %, což z ČR dělá zemi s nejnižší nezaměstnaností v EU. ČR v posledních letech zažívá ekonomický růst, což se samozřejmě projevuje i v nezaměstnanosti na Českém území. Českým úřadům se dlouhodobě vede snižovat počet nezaměstnaných osob. Finanční krize v roce 2008 sice navýšila počet nezaměstnaných až na 7,4 % v roce 2010, ale vlivem dobře zvolené státní politiky zaměstnanosti a úřadům ČR se podařilo nárůst zachytit relativně brzy a ČR se i nadále držela pod hranicí 10 %, tedy pod hranicí průměrné míry nezaměstnanosti v EU. Od roku 2013 až do vypuknutí pandemie covid-19 zaznamenala nezaměstnanost na Českém území pravidelný pokles, kdy míra nezaměstnanosti dosáhla v roce 2019 hodnoty 2,1 %. Od roku 2017 lze hovořit o plné zaměstnanosti na území ČR, jelikož míra nezaměstnanosti nepřesáhla hranici 3 %, a to ani během či po pandemii covid-19.

4.4 Aspekty nezaměstnanosti v jednotlivých regionech

4.4.1 Míra nezaměstnanosti v jednotlivých regionech

Tabulka č. 3 zobrazuje míru nezaměstnanosti v jednotlivých krajích v České a Litevské republice. V Litvě je nejnižší míra nezaměstnanosti v kraji Vilnius, kde většina

obyvatel nachází práci v hlavním městě, kde míra nezaměstnanosti představuje 4,8 % a nadále klesá. Z tabulky je patrné, že kraj s hlavním městem je značně odskočen od zbytku krajů, co se míry nezaměstnanosti týče. Celkově se koncentrace vysoké nezaměstnanosti vyskytuje především v odlehlých a venkovských sídlech. Kaunaský kraj, který se rozkládá západně od Vilniusu je krajem s druhou nejnižší mírou nezaměstnanosti v Litvě. Naopak kraje, které leží severně od hlavního města na hranici s Lotyšskem dosahují 11 % (Panevežyský kraj) a 12,2 % (Utenský kraj) míry nezaměstnanosti. Zbytek krajů se pohybuje v rozmezí 7,3-9,6 %. V letech 2022 a 2023 míra nezaměstnanosti opět klesla a žádný z krajů kromě Utenský kraj nepřesahuje 9 % míry nezaměstnanosti.

V ČR s výjimkou 4 krajů lze mluvit o úplné zaměstnanosti, jelikož míra nezaměstnanosti je u 10 krajů nižší než 3 %. Výjimkou jsou kraje: Plzeňský 3,06 %, Karlovarský 5,66 %, Ústecký 3,73 % a kraj Moravskoslezský 4,57 %. Naopak nejnižší míru nezaměstnanosti má kraj Jihočeský a zlínský, kteří mají oba hodnoty pod hranicí 1,9 %.

Tabulka 3 Míra nezaměstnanosti v jednotlivých krajích České a Litevské republiky v roce 2021 (%)

Míra nezaměstnanosti v jednotlivých krajích			
Česká republika		Litevská republika	
Kraj	%	Kraj	%
Hlavní město Praha	2,30	Vilniuský kraj	4,80
Středočeský kraj	2,50	Utenský kraj	12,20
Jihočeský kraj	1,76	Panevežyský kraj	11,00
Plzeňský kraj	3,06	Šiauliaiský kraj	7,30
Karlovarský kraj	5,66	Telšiaiský kraj	7,60
Ústecký kraj	3,73	Klaipedský kraj	7,60
Liberecký kraj	2,61	Taurageský kraj	9,60
Královéhradecký kraj	2,30	Kaunaský kraj	6,70
Pardubický kraj	2,29	Marijampolský kraj	9,10
Kraj Vysočina	2,12	Alytuský kraj	9,1
Jihomoravský kraj	2,53	–	–
Olomoucký kraj	2,62	–	–
Zlínský kraj	1,84	–	–
Moravskoslezský kraj	4,57	–	–

Zdroj: Vlastní zpracování dle (ČSÚ, 2023d), (OSP, 2023)

4.4.2 Struktura nezaměstnanosti dle pohlaví

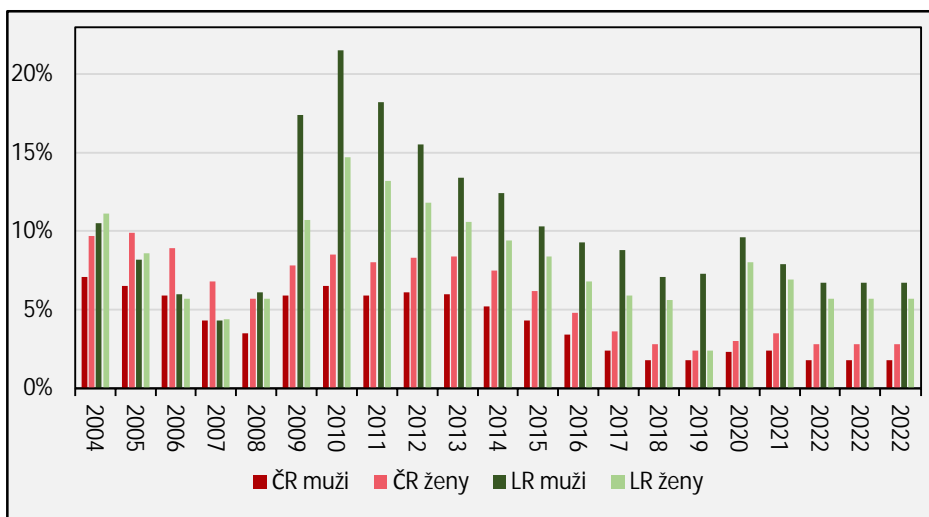
Graf č. 12 znázorňuje strukturu nezaměstnanosti dle pohlaví ve vybraných státech. Od počátku sledovaného období po vypuknutí finanční krize v roce 2008 se míra

nezaměstnanosti pravidelně snižovala. Do roku 2008 byly ženy procentuálně více nezaměstnané než muži, a to u obou pozorovaných států. Po finanční krizi se vybrané státy značně rozcházejí v hodnotách míry nezaměstnanosti a u Litevské republiky začíná být procentuálně více nezaměstnaných mužů, než žen.

Míra nezaměstnanosti vzrostla u mužů o 65 %, u žen 53,3 %. V roce 2010 míra nezaměstnanosti dosáhla svého maxima, kdy vzrostla k hranici 21,5 % u mužů a u žen na 14,7 %. Po roce 2010 se ekonomika Litvě začínala opět stabilizovat. Litva jakožto průmyslová země mohla flexibilně reagovat na ekonomickou situaci a potřebnými kroky dokázala postupně snižovat míru nezaměstnanosti, což se jim až do vypuknutí pandemie covid-19 zdárně dařilo. Mezi lety 2019-2020 lze opět zaznamenat pomalý nárůst míry nezaměstnanosti, ale jelikož Litvu nelze zařadit mezi země závislé na cestovním ruchu, tak pandemie covid-19 neovlivnila ekonomiku Litvy v takové míře, jako ostatní evropské státy.

V ČR je po celou dobu sledovaného období více procentuálně nezaměstnaných žen než mužů. Míra nezaměstnanosti v ČR po finanční krizi v roce 2008 vzrostla u mužů o 41 %, u žen o necelých 27 %. A do roku 2013 lze říct, že míra nezaměstnanosti zůstala víceméně konstantní a po roce 2013 zaznamenala konstantní pokles až do vypuknutí pandemie covid-19 v roce 2019. ČR si během, i po pandemii udržela jednu z nejnižších nezaměstnaností v EU a na konci roku 2022 se jednalo o zemi s nejnižší nezaměstnaností v EU.

Graf 12 Struktura nezaměstnanosti dle pohlaví

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Eurostat, 2023h)

4.4.3 Struktura nezaměstnanosti dle věku

Tabulka č. 4 představuje počet nezaměstnaných osob dle věku v Litevské republice. Tabulku lze využít k porovnání počtu nezaměstnaných osob mezi věkovými rozmezími. V Litvě se s problémem nezaměstnanosti setkávají nejčastěji mladí lidé po dosažení sekundárního vzdělání. Mladí lidé, kteří v tabulce představují věkové zastoupení od 15 let do 24 let mají 3krát více nezaměstnaných osob než průměr 5,6 tisíc osob v ostatních letech. Větší počet nezaměstnaných osob u mladých lidí lze přisoudit i širšímu věkovému rozmezí, které je v této skupině 9 let, zatímco u některých jiných věkových skupin pouze 5 let. Na druhou stranu v Litevské republice mladí lidé nejsou zařazeni mezi silnější ročníky, ty představují lidé mezi 45 až 60 rokem života. Nejméně nezaměstnaných osob jsou dlouhodobě osoby starší 34 let, což je pochopitelné z důvodu možnosti dokončení terciálního studia a delší možnosti získání potřebných zkušeností na trhu práce. Po finanční krizi v roce 2008 počet nezaměstnaných osob narostl u všech věkových skupin více přibližně dvojnásobně, kdy nejvíce nezaměstnaných osob bylo v roce 2010. Od roku 2010 se ekonomika Litvy opět zvedala a s tím klesala i nezaměstnanost. Nárůst nezaměstnaných osob lze vidět až v roce 2020, kvůli covidu-19, který vypukl rok předtím.

Tabulka 4 Počet nezaměstnaných osob dle věku v Litevské republice (tis.)

Věk	15-24	25-29	30-34	35-44	45-54	55+
Rok						
2022	16,3	5,3	4,3	5,4	6,0	6,8
2021	15,7	6,6	6,5	5,7	7,1	8,2
2020	21,4	8,8	7,4	6,5	7,7	9,7
2019	14,5	6,2	5,7	5,7	5,7	6,6
2018	11,5	4,7	4,8	6,2	5,7	6,9
2017	14,6	5,0	5,9	6,2	8,0	7,0
2016	15,9	7,2	6,2	7,0	8,5	7,7
2015	23,8	9,8	5,6	9,1	9,1	8,3
2014	26,0	11,0	9,0	10,3	9,6	10,3
2013	24,7	13,4	8,8	11,1	10,9	10,2
2012	34,6	14,3	12,4	11,6	12,9	10,4
2011	41,2	15,7	14,9	13,5	14,3	11,8
2010	47,0	20,8	15,5	16,2	16,1	12,5
2009	40,4	15,1	11,9	11,8	13,0	9,4
2008	20,6	6,1	4,4	4,8	5,9	4,0
2007	13,6	4,6	3,8	4,3	3,6	3,1

Zdroj: Vlastní zpracování dle (OSP, 2023)

Počet nezaměstnaných osob dle věku v ČR zobrazuje tabulka č. 5. V ČR neexistuje věková skupina, která by výrazně ztrácela v možnosti získání pracovního místa na trhu práce, jelikož od 15 do 44 let se počet nezaměstnaných osob pohybuje mezi 17,4 až 20,2 tisíci. Lépe jsou na tom osoby starší 45 let, kteří mají v jednotlivých oborech dlouholeté praxe. Mladí lidé dnes využívají možnosti delšího vzdělání a častokrát jim pracovní zkušenosti schází.

Tabulka 5 Nezaměstnané osoby dle věku v České republice (tis.)

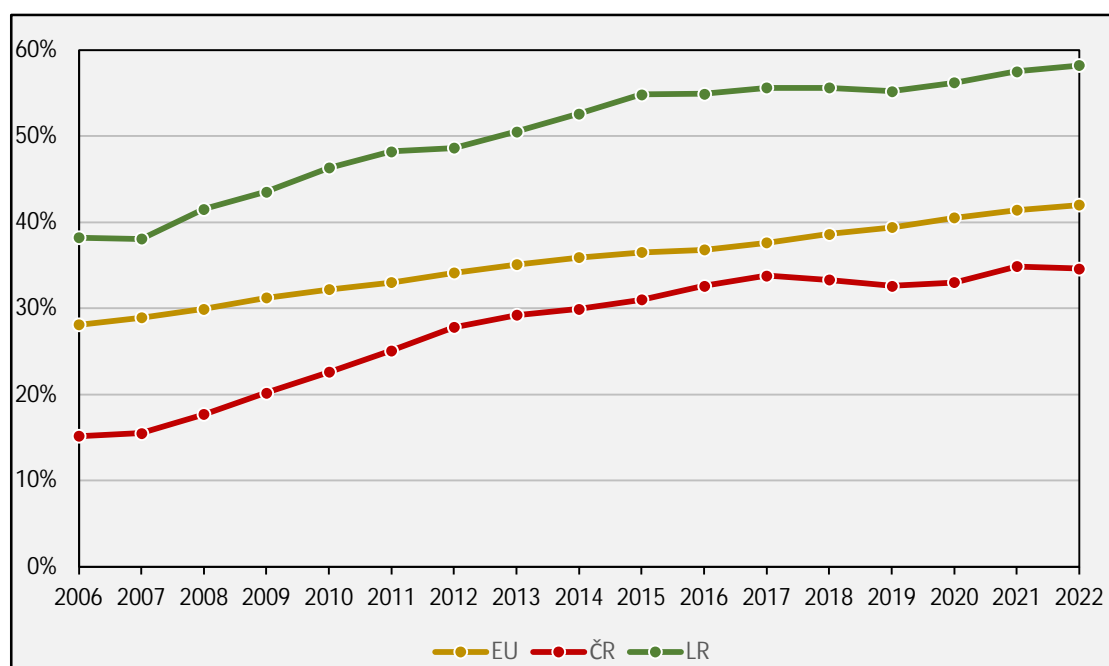
Věk	15-24	25-29	30-34	35-44	45-54	55+
Rok						
2022	21,5	17,4	18,7	40,4	29,9	22,6
2021	20,9	19,8	20,8	32,5	24,8	18,2
2020	20,9	19,8	20,8	32,5	24,8	18,2
2019	16,1	14,0	14,9	25,4	20,6	18,1
2018	20,0	17,2	14,2	29,3	22,5	18,4
2017	25,1	19,2	17,5	41,0	31,3	21,5
2016	34,6	30,6	26,4	48,7	38,6	32,6
2015	43,7	37,5	35,7	65,3	49,4	36,6
2014	56,4	42,2	41,5	78,9	63,6	41,0
2013	68,7	46,8	47,4	89,1	69,1	47,7
2012	72,7	50,7	43,4	82,0	70,5	47,5
2011	66,8	45,5	43,0	77,5	72,7	45,1
2010	73,4	56,6	45,9	79,6	78,8	49,3
2009	70,6	50,7	50,6	69,9	68,4	42,0
2008	41,3	25,6	35,8	46,7	51,7	28,7
2007	45,9	33,7	39,9	60,6	63,2	32,9

Zdroj: Vlastní zpracování dle (ČSÚ, 2023c)

4.4.4 Struktura nezaměstnanosti dle dosaženého vzdělání

Již v teoretické části bylo nastíněno, že dosažené vzdělání lze zařadit k lidskému kapitálu. I když vzdělání nemusí být dosaženo výhradně ve školním systému, ale může být rozvíjeno samostudiem, popřípadě získáváním zkušeností a potřebných informací v daném oboru, tak v této kapitole bych se rád zaměřil pouze na vzdělání, které lze dosáhnout školním systémem.

Graf 13 Podíl populace ve věku 25-34 let, která úspěšně ukončila terciární studium v (%)

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Eurostat, 2023c)

V roce 2023 se na území ČR nachází 58 vysokých škol, z nichž je 26 veřejných, 2 státní a 30 soukromých (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2023). Na území Litvy se nachází 19 vysokých škol, z nichž většina z nich jsou školy veřejné (OSP, 2023).

Graf č. 13 zobrazuje podíl populace ve věku 25 až 34 let, která úspěšně ukončila terciální vzdělání ve sledovaných zemích a EU. Křivka EU, značena zlatou barvou, zobrazuje evropský průměr. Ve sledovaném období má víceméně konstantní růst. Na konci sledovaného období hodnota narostla na 42 %.

ČR se v celém sledovaném období nachází pod evropským průměrem, kdy nejbližší evropskému průměru byla v roce 2017. Podíl populace, která úspěšně dokončila terciální vzdělání se v roce 2022 rovnal 34,6 %, což je o 0,3 % méně než předchozí rok. Rychlejší nárůst absolventů vyšších škol lze zpozorovat od roku 2008, což je opět spojené s finanční krizí. Mladí lidé, kteří nenašli uplatnění na trhu práce po finanční krizi využili možnost vzdělání a zvyšovali tak svůj lidský kapitál pro nalezení lepšího pracovního místa v budoucnu.

Litva je státem s vysokým podílem absolventů vysokých škol na celkové populaci. V celém sledovaném období je nad evropským průměrem. Na konci sledovaného období podíl populace, které dokončila terciální vzdělání k celkové populaci země přerůstá hranici 58 %. Vysoký podíl absolventů terciální vzdělání k celkové populaci lze vysvětlit velkou

konkurence schopností pracovníků v zemi. Důvody vysokého podílu populace s dosažením terciálního vzdělání: Vyšší migrace (absolventi opouštějí svou zemi a vidinou nalezení lepších pracovních příležitostí v cizině a na to musí být buď vzdělání, nebo dostatečně zkušený v daném oboru), zažitý systém z let minulých (Jelikož je v zemi velké množství lidí s dosaženým terciálním vzděláním, tak jsou lidé víceméně povinni vyšší vzdělání absolvovat také, aby byli konkurence schopní na trhu práce).

Jelikož graf č. 13 zobrazuje pouze podíl absolventů vysokých škol k celkové populaci v letech 25-34, tak nelze nahlížet na vybrané procenta ke sledování jako na procenta v případě pozorování celkové populace v zemi. Graf ukazuje situaci mladých lidí, kteří nastoupili a dokončili terciální vzdělání po dokončení studia sekundárního a rozhodli se investovat čas do rozvoji svého lidského kapitálu na úkor pracovním zkušenostem.

4.4.5 **Nezaměstnané osoby dle úrovně dosaženého vzdělání**

Tabulka č. 6 zobrazuje počet nezaměstnaných osoby v procentech, dle úrovně dosaženého vzdělání v Litvě. Dle hodnot v tabulce je patrné, že s nejvyšší nezaměstnaností se potýkají osoby, které dosáhli maximálně středního vzdělání.

Dlouhodobě nejmenší problém při nalezení práce mají osoby, které dokončili pouze základní vzdělání. Osoby s nižším vzdělání samozřejmě vykonávají takové povolání, které je přijatelné jejich dosaženému vzdělání, ale mohou například získat pracovní zkušenosti, které budou v některých oborech více platné než studium samotné. Jelikož v Litvě je velké množství osob, které dosáhli terciálního vzdělání a jejich prioritou budou výše postavené pozice, tak právě na nižších pozicích nebo v pracích, které nechtějí osoby s vyšším vzděláním provádět, budou chybět pracovníci, a tak se i lidé bez potřebného vzdělání dostanou k pracovním místům, která jsou nad rámec jejich vzdělání.

Zatímco u osob, které získali nanejvýše primární či sekundární vzdělání se nezaměstnanost snížila, tak u osob s terciálním vzděláním nezaměstnanost v průběhu let narůstala. Důvodem je vysoké procento absolventů vysokých škol, kteří hledají vyšší pracovní pozice a nejsou ochotni pracovat v lukrativních pracích.

Tabulka 6 Nezaměstnané osoby dle úrovně dosaženého vzdělání v Litevské republice v (%)

Dosažené vzdělání	základní vzdělání	střední vzdělání	vysokoškolské vzdělání
rok			
2022	11	60,3	28,7
2021	9,6	63,6	26,8
2020	10,7	67,3	22
2019	11,8	67,2	21
2018	12,2	68	19,8
2017	12,5	70,1	17,4
2016	13,7	70,8	15,5
2015	14,9	68,5	16,6
2014	15,3	69,2	15,5
2013	14,6	69	16,4
2012	13,6	70,9	15,4
2011	13,8	71,6	14,6
2010	13,3	71,5	15,2
2009	14,7	70,6	14,7
2008	14,8	68,5	16,8
2007	14,7	70	15,3

Zdroj: Vlastní zpracování dle (OSP, 2023)

Tabulka 7 Nezaměstnané osoby dle úrovně dosaženého vzdělání v České republice (%)

Rok	Základní a bez vzdělání	Střední bez maturity	Střední s maturitou	Vyšší a vysokoškolské
2023	27,9	36,5	22,5	13,2
2022	26,1	35,9	26,6	11,3
2021	21,3	34,8	31	12,9
2020	20,3	36,9	28,9	13,9
2019	26,7	36,1	25,2	11,9
2018	22,3	36,6	28	13,1
2017	21,5	39,8	26,1	12,5
2016	25,5	38	25,2	11,2
2015	21,9	40,5	26,9	10,7
2014	18	42,7	29	10,3
2013	19,4	44,3	27,9	8,5
2012	22,7	42,9	26,2	8,2
2011	20,1	44,5	27,5	7,9
2010	20,7	45,4	27,2	6,7
2009	23,5	44,1	26,3	5,9
2008	29,7	40,6	24,1	5,7
2007	26,7	45,8	23	4,5

Zdroj: Vlastní zpracování dle (ČSÚ, 2023c)

Tabulka č. 7 zobrazuje nezaměstnanost osob v procentech dle úrovně dosaženého vzdělání v ČR. Nejvíce nezaměstnaných osob v ČR představují osoby se střední školou bez maturity. Následují osoby se školou základní, poté osoby s maturitou a nejlépe jsou na tom osoby, které vystudovali vysokou školu. V ČR se stejně jako v Litvě zvyšuje nezaměstnanost u osob s terciálním vzděláním, což i v tomto případě představuje nárůst absolventů vysokých škol. Nárůst od počátku sledovaného období až ke konci sledovaného období je 66 %. Osoby se středním vzděláním bez maturity si ve sledovaném období polepšili. Zatímco na začátku sledovaného období se nezaměstnanost skoro dosahovala hranici 46 %, tak na konci sledovaného období se nezaměstnanost v dané skupině snížila na 36,5 %. Osoby se maturitou a osoby se základním vzděláním zůstali v průběhu sledovaného období víceméně bez výrazné změny.

4.5 Státní politika zaměstnanosti

Státní politika zaměstnanosti reaguje na aktuální ekonomickou situaci a její úlohou je volit vhodnou strategii, která pomáhá k ekonomickému růstu, dosažení plné zaměstnanosti, finanční podpoře nezaměstnaných a dosažení dalších ekonomických ukazatelů.

4.5.1 Státní politika zaměstnanosti v Litevské republice

Zákon č. X-694 o podpoře zaměstnanosti je základní právní norma, která stanovuje systém podpory zaměstnanosti a opatření o podporu zaměstnanosti. Zákon se vztahuje na občany Litvy a cizince, kteří legálně žijí v Litevské republice. Hlavními cíli zákona o podpoře zaměstnanosti jsou: usilovat o plnou zaměstnanost, snižovat sociální vyloučení, držení rovnováhy na trhu práce, zvýšit pracovní příležitost pro uchazeče o zaměstnání, představuje programy na podporu zaměstnanosti, obecné služby na podporu zaměstnanosti a další. Státní politiku zaměstnanosti v Litvě zabezpečuje vláda, Ministerstvo sociálního zabezpečení a práce a další ministerstva nebo státní instituce jako je například úřad práce. Ministerstvo sociálního zabezpečení a práce předkládá vládě návrhy na realizaci politiky podpory zaměstnanosti, podílí se na rozvoji lidských zdrojů, financuje prováděné opatření na podporu zaměstnanosti, koriguje politiku zaměstnanosti dle Evropské strategie zaměstnanosti a další vykonává mnohé další funkce. Litevský ÚP analyzuje trh práce a vykonává opatření na podporu zaměstnanosti, poskytuje statní pomoc sociálním podnikům, odborné školení pro nezaměstnané a upozornění na propouštění z práce, pomoc při zřizování pracovních míst. Všeobecné služby, které slouží k podpoře zaměstnanosti v Litvě poskytuje potřebné informace a poradenství pro nezaměstnané osoby, aktivně se podílí na plánování aktivit za účelem aktivní podpory zaměstnanosti a zprostředkovává zaměstnání pro uchazeče o zaměstnání.

Státní orgány a instituce podílející se aktivní politice zaměstnanosti zajišťují aktivní pomoc nezaměstnaným osobám, kteří práce aktivně hledají. Poskytují jak odborné, tak neformální vzdělání, podporují vznik nových pracovních míst, zajišťují rotaci práce, podporují získávání odborných dovedností a další vykonávají mnohé další formy podpory zaměstnanosti (Zákon č. X-694 o podpoře zaměstnanosti, 2006).

Podle státního fondu sociálního zabezpečení (2023) se podpora v nezaměstnanosti skládá ze dvou částí – fixní a variabilní. Fixní část v roce 2022 představovala 23,27 % z minimální mzdy, což představovalo 169,87 eur. Druhou částí je část variabilní, která se vypočte z předchozího příjmu za období posledních 30 měsíců. Variabilní část se vypočte

jako průměrný plat krát státem určená procenta. Celkové finanční podpore v nezaměstnanosti se tedy rovná fixní + variabilní část. Pro přesnější pochopení:

- 1-3 měsíc → průměrný plat jedince krát 38,79 % + fixní část 169,87 eur
- 4-6 měsíc → průměrný plat jedince krát 31,03 % + 169,87 eur
- 7-9 měsíc → průměrný plat jedince krát 23,27 % + 169,87 eur

Maximální měsíční podpora v nezaměstnanosti činila v roce 2022 přesně 922,73 eur, což je v přepočtu 22 754, 06 Kč.

4.5.2 Státní politika zaměstnanosti v České republice

Zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti je základní právní norma, která stanovuje postup politiky státu k dosažení plné zaměstnanosti a ochrany proti nezaměstnanosti. Státní politiku zaměstnanosti v ČR zabezpečuje Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), Úřad práce České republiky (dále jen ÚP) a dalších instituce, se kterými ÚP spolupracuje. Právo na zaměstnání má jakákoliv fyzická osoba, která chce a může pracovat a o práci se aktivně uchází. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023c).

MPSV představuje státní organizaci, jejíž kompetencí je sociální politika, sociální pojištění, oblast zaměstnanosti, pracovní legislativa, bezpečnost a ochrana zdraví při práci, evropská integrace a oblast čerpání finanční pomoci z fondů EU. MPSV v ČR řídí a kontroluje výkon státní správy. Do kompetence MPSV spadá i kontrola dodržování zákonitostí při zabezpečování politiky zaměstnanosti. Pod MPSV řadíme organizace: ÚP ČR, Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ), Státní úřad inspekce práva (SÚIP), Úřad pro mezinárodní ochranu dětí (ÚMPOD) (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023b).

ÚP ČR je správním úřadem celostátní působnosti. Z hlediska pravomoci udělené ÚP ČR rozhoduje pouze ve správním řízení I. stupně, po odvolání proti rozhodnutí rozhoduje MPSV jakožto nadřízený státní orgán ÚP ČR. ÚP ČR je tvořen generálním ředitelstvím a krajskými pobočkami, kdy generální ředitelství má spíše řídicí a kontrolní funkci krajských poboček a krajské pobočky zajišťují evidenci uchazečů o zaměstnání, podporu v nezaměstnanosti a jiné nástroje aktivní či pasivní politiky zaměstnanosti (Úřad práce ČR, 2023b).

Státní politika zaměstnanosti v ČR podle zákona o zaměstnanosti (2023) zahrnuje mimo jiné: Zabezpečení práva na zaměstnání, sledování a vyhodnocení situace na trhu práce, podpora v nezaměstnanosti, podpora při rekvalifikaci, poskytování služeb na trhu práce, uplatnění aktivní politiky zaměstnanosti a další. Dle zákona o zaměstnanosti mají účastníci

právních vztahů (ČR, fyzické osoby, zaměstnavatelé) povinnost rovného zacházení ke každé fyzické osobě uplatňující právo na zaměstnání, což znamená striktní zákaz jakékoliv formy diskriminace.

Aktivní politika zaměstnanosti je v ČR základní nástroj sloužící k aktivnímu ovlivňování pracovního trhu. Zejména k zvýšení jeho fungování, vyrovnaní nabídky a poptávky na pracovním trhu a usnadnění vstupu znevýhodněných osob na trh práce. Hlavním cílem politiky zaměstnanosti je dosažení plné zaměstnanosti, kterou stát chce docílit podporou vytváření pracovních míst. K nimž náleží vytváření pracovních míst typu: Společensky účelné pracovní místo (SÚPM) a veřejně prospěšné práce (VPP). Dále se jedná o finanční podporu na vytváření pracovních míst, příspěvek na zřízení/provoz pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením nebo příspěvek na rekvalifikaci. Základní princip finanční podpory je motivace jak zaměstnavatelů k přijetí nového, nezkušeného pracovníka, tak nezaměstnaným osobám, kteří práci hledají a chybí jim potřebná například kvalifikace, v případě strukturální nezaměstnanosti lze hovořit o kompletní rekvalifikaci jedince (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2020).

Pasivní politika zaměstnanosti v současné době s termínem již nepracuje, ale stále ho můžeme nalézt například ve vyhláškách ministerstva financí. PPZ zprostředkovává zaměstnání uchazečům o zaměstnání (UoZ), ale hlavním úkolem je hmotné zabezpečení UoZ. Evidence UoZ slouží k vyhledání vhodné pracovního místa pro fyzické osoby, které nemají zaměstnání, požádají o pomoc ÚP ČR a splňují zákonem stanovené podmínky. Podpora v nezaměstnanosti (PvN), která představuje hmotné zabezpečení UoZ je poskytnuta UoZ, který o podporu zažádá na úřadu práce ČR, je na úřadu vedena jako UoZ a splní zákonem o zaměstnanosti stanovené podmínky (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023a).

Finanční podpora v nezaměstnanosti v roce 2023 činí v:

- 1-2 měsíc 65 % z průměrného výdělku jedince
- 3-4 měsíc 50 % z průměrného výdělku jedince
- 4+ měsíců 45 % z průměrného výdělku jedince

Přičemž délka podpory záleží na věku dané osoby. Do 50 let je podpora 5 měsíců, mezi 50-55 je podpora 8 měsíců a lidem nad 55 let stát přispívá formou finanční podpory 11 měsíců (Úřad práce ČR, 2023a).

Maximální podpora v nezaměstnanosti činí pro rok 2023 přesně 22 798 Kč, což je o 5,5 tisíce Kč více než minimální mzda (Moneta money bank, 2023).

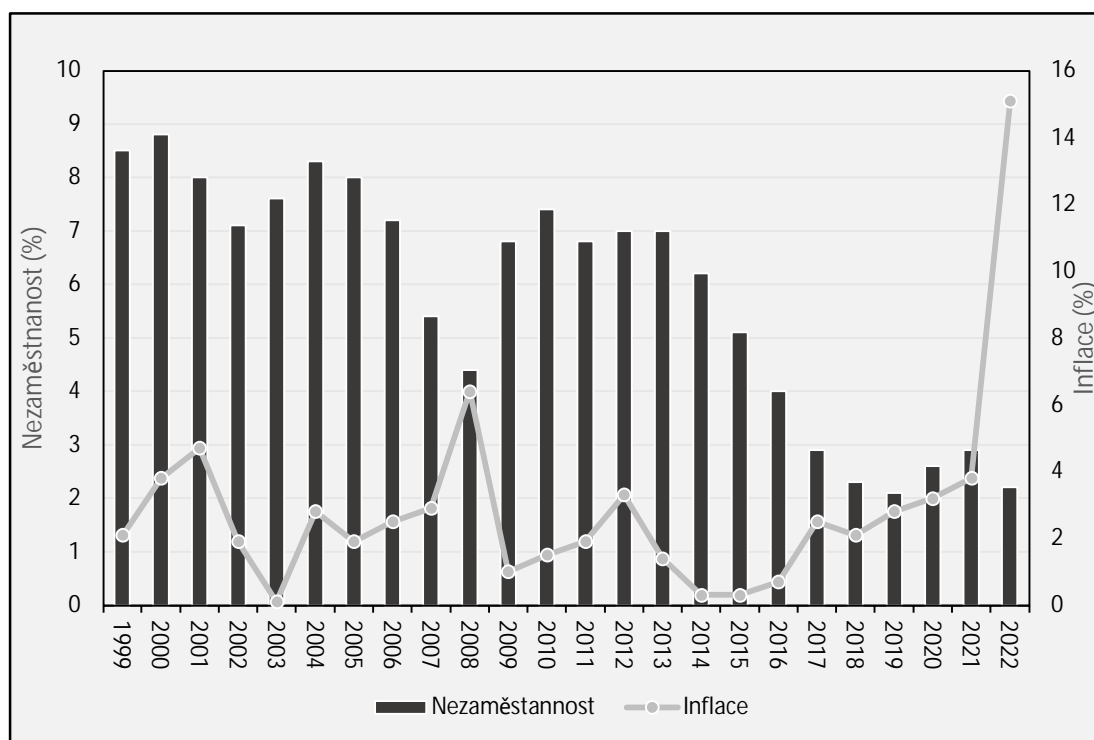
4.6 Závislost makroekonomických ukazatelů na vývoj nezaměstnanosti

4.6.1 Inflace v České republice

Grafu č. 14 zobrazuje vztah míry nezaměstnanosti na inflaci v ČR. Inflace v ČR je regulována centrální bankou, která pravidelně držela roční inflaci pod hranicí 5 %. Jediné výkyvy nastaly po finanční krizi v roce 2008, kdy roční inflace byla 6,4 % a v roce 2022, kdy roční inflace dorostla až k hranici 15 %. Míra inflace se v ČR dostala do dvojciferného čísla po 29 letech. Podle ČSÚ (2005) byla míra inflace dvojciferná naposledy v roce 1993 a to přesně 20,8 %. V ČR během celého sledovaného období nezaznamenalo deflaci. Rok 2003, 2014 a 2015 se přibližoval k hodnotě 0, ale i tak během posledních 23 let se inflace nedostala pod nulovou hranici.

Makroekonomické ukazatele míry inflace a míry nezaměstnanosti v grafu nevykazují závislost na základě nepřímé úměry, a proto neexistuje vztah mezi těmito makroekonomickými ukazateli v ČR.

Graf 14 Vývoj míry nezaměstnanosti a inflace v České republice (%)

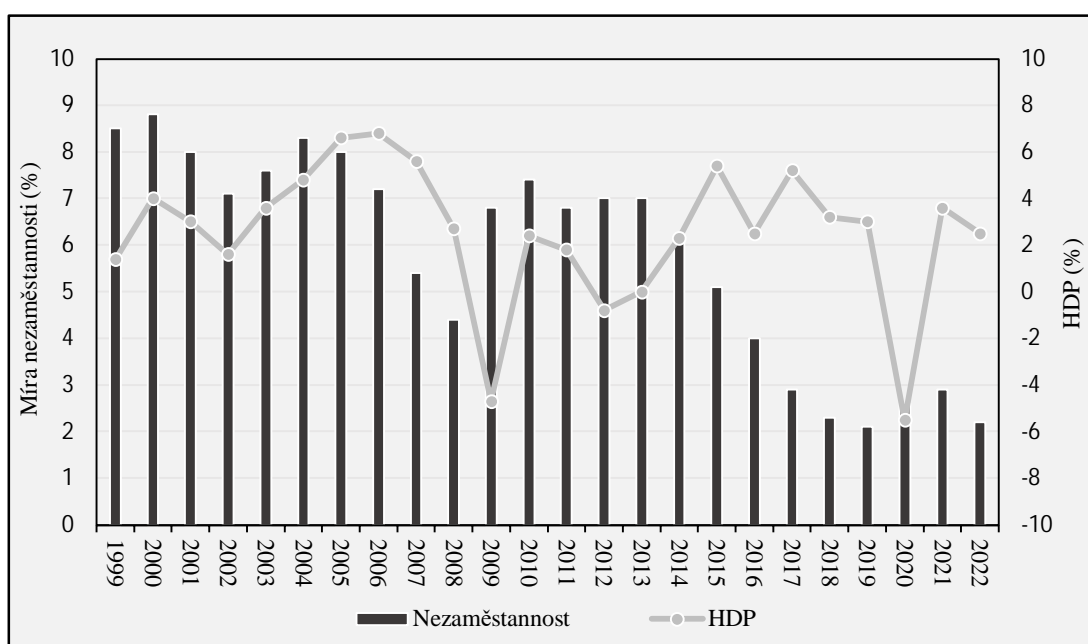
Zdroj: Vlastní zpracování dle (The World Bank, 2023b)

4.6.2 HDP v České republice

Mezi makroekonomickými ukazateli HDP a mírou nezaměstnanosti existuje inverzní vztah. V případě nárůstu míry nezaměstnanosti se snižuje míra ekonomického růstu a tím pádem klesá i míra HDP. Zaměstnavatelé, firmy nezaměšťávají lidi a nevyužívají tedy pracovních zdroje, který jsou faktorem ekonomického růstu.

V ČR nelze přesně říct, že by existoval vztah mezi růstem HDP a poklesem míry nezaměstnanosti. Do roku 2007 ve sledovaném období v grafu č. 15, naopak růst míry HDP

Graf 15 Vývoj nezaměstnanosti a HDP v České republice (%)

Zdroj: Vlastní zpracování dle (The World Bank, 2023a)

koresponduje s mírou nezaměstnanosti. V roce 2008 při období finanční krize se HDP pochopitelně výrazně snížilo a míra nezaměstnanosti se zvýšila. Následně až v roce 2019 při pandemii covid-19, lze říct, že opět nastala nepřímá úměra mezi HDP a mírou nezaměstnanosti, kdy však HDP zaznamenalo daleko větší spád než nárůst míry nezaměstnanosti.

4.6.3 Inflace v Litevské republice

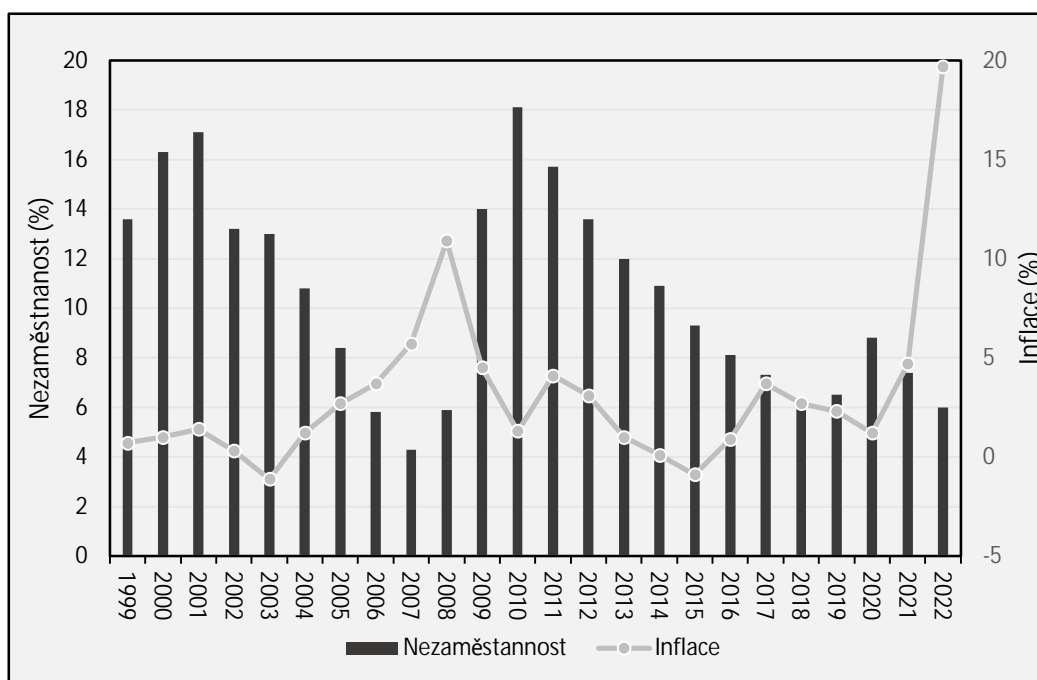
V porovnání inflace v Litvě a České republice je velmi podobné. Více méně se ve sledovaném období u obou států pohybuje roční inflace pod 5 % s tím, že ČR je na tom každoročně o něco lépe. Rozdíl nastal v roce 2008 po finanční krizi, kdy i když u obou států lze pozorovat rychlejší nárůst inflace, tak v Litvě se hodnota dostala až k 11 %, zatímco

v ČR vzrostla na 6,4 %, avšak ihned po finanční krizi inflace v obou státech padá a tím pádem roste nezaměstnanost. V Litvě inflace vzrostla o 15 % až k hranici 20 % ke konci roku 2022.

Graf č. 16 zobrazuje vztah mezi mírou nezaměstnanosti a inflací. V teoretické části je zmíněna Phillipsova křivka, která se zabývá vztahem mezi těmito makroekonomickými ukazateli. Litevská republika je důkazem, že Milton Friedman správně rozdělil Philipsovu křivku v krátkém období a dlouhém období. Od roku 2003, kdy rostla inflace se vidět, že míra nezaměstnanosti klesá. Naopak od roku 2008 kdy inflace klesá, tak nezaměstnanost roste a roku 2011 lze vidět opět růst inflace a míra nezaměstnanosti opět poklesla.

V krátkém období lze tedy říct, že mezi makroekonomickými ukazateli existuje nepřímá úměra. V dlouhém období lze vidět však pouhý nárůst inflace bez ohledu na změny míry nezaměstnanosti.

Graf 16 Vývoj míry nezaměstnanosti a inflace v Litevské republice (%)

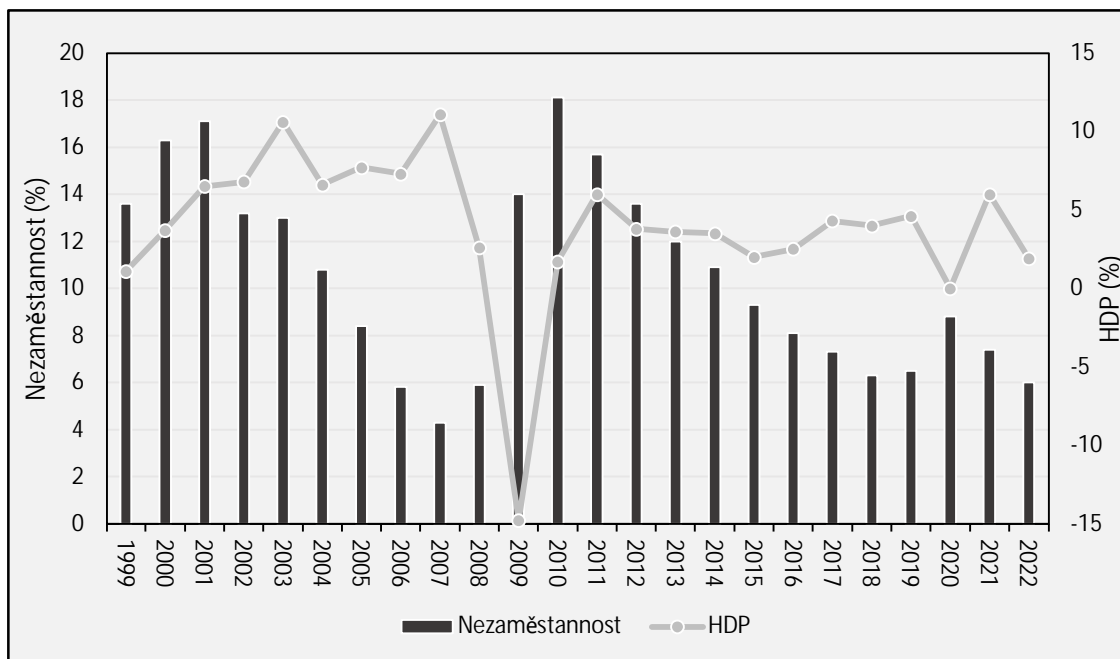
Zdroj: Vlastní zpracování dle (The World Bank, 2023b)

4.6.4 HDP v Litevské republice

Graf č. 17 zobrazuje vztah mezi mírou nezaměstnanosti a mírou HDP. Z grafu je patrné, že nárůstem HDP se počet nezaměstnaných v zemi snižuje, což představuje ekonomický růst země. Míra HDP v Litvě má vždy rostoucí charakter až na rok 2009, kdy byla ekonomika státu silně zasažena finanční krizí.

Od počátku sledovaného období se HDP v Litvě pravidelně pohybuje v kladných hodnotách. Pouze dopady finanční krize dostaly míru HDP do minusových čísel. V letech 2003 a 2007 byl růst HDP dokonce nad hranicí 10 %. Nejnižší HDP v Litvě bylo naměřeno v roce 2009, což opět bylo způsobeno dopady finanční krize na ekonomiku státu. Hodnota HDP klesla až k hranici -15 %. V roce 2020 lze z grafu odvodit stagnaci HDP způsobenou pandemií covid-19.

Graf 17 Vývoj míry nezaměstnanosti a HDP v Litevské republice (%)

Zdroj: Vlastní zpracování dle (The World Bank, 2023a)

5 Výsledky a diskuse

Odborná literatura v teoretické části definuje značné množství pojmů ekonomického rázu, charakterizuje nezaměstnanost, ostatní makroekonomické ukazatele a jiné ekonomické termíny, které byly využity v analýze nezaměstnanosti ve vybraných státech. Analýza vývoje nezaměstnanosti odhalila jak shodné rysy, tak odlišné vlastnosti sledovaných států a rozdíly jak v geografických, tak ekonomických ukazatelích, které posloužily k učení závěru bakalářské práci.

Ani jeden ze států nelze zařadit mezi evropské giganty, a to jak z demografického, tak ekonomického hlediska. Nízký počet obyvatel ve vybraných státech spolu s jejich malou rozlohou však představuje značnou výhodu flexibilně reagovat na ekonomické problémy, což se projevuje v některých ekonomických a makroekonomických ukazatelích, ve kterých jsou vybrané státy nad evropským průměrem.

V důsledku migrace a nízkého přirozeného přírůstku se v Litvě dlouhodobě snižuje počet obyvatel, což negativně ovlivňuje ekonomickou situaci státu. Ekonomická migrace, převážně mladších, vysokoškolsky vzdělaných lidí spolu s nízkou životní úrovní patří mezi hlavní příčiny celkového úbytku litevské populace. Ekonomická migrace lidí v produktivním věku se projevuje v demografickém stárnutí populace. Migrací mladých lidí se snižuje natalita a tím pádem v zemi mizí přirozený přírůstek obyvatel. Avšak v posledních letech se do Litvy mladší generace vrací, protože buď nenašla uplatnění v cizině, nebo získala potřebné pracovní zkušenosti, které chce dále využít na domácím pracovním trhu. To přispělo k celkovému navýšení populace v posledních letech. Naopak ČR lze dlouhodobě řadit mezi imigrační země. Jediným problémem ČR v počtu obyvatel do budoucna je demografické stárnutí populace.

Při srovnání nezaměstnanosti vybraných států je na tom ČR mnohem lépe než Litva. ČR patří dlouhodobě k zemím s nejnižší nezaměstnaností a Litva se v posledních letech pohybuje kolem evropského průměru. Příčiny nezaměstnanosti jsou však v jednotlivých státech rozdílné a nezaměstnanost ovlivňuje mnoho aspektů. Nezaměstnanost ve vybraných zemích je značně rozdílná, jelikož vybrané státy rozděluje například úroveň dosaženého vzdělání, průměrná a minimální mzda, ekonomicky aktivní obyvatelstvo, rozdíly v nezaměstnanosti podle pohlaví a nezaměstnanost dle věku.

V ČR se míra ekonomické aktivity pohybuje kolem 59,9 %, což může být zapříčiněno nízkými minimálními a průměrnými mzdami, důsledkem demografického stárnutí obyvatel,

kteří již nejsou v produktivním věku a dále podporou v nezaměstnanosti, kterou stát finančně podporuje osoby, kteří jsou momentálně bez práce. Lidé tedy využívají finančních dávek od státu a buď zůstávají nezaměstnaní, využívají příležitostných brigád, nebo se pohybují v šedé a černé ekonomice. Avšak na počet ekonomicky aktivních obyvatel spadá v posledních šesti letech pouze 2,6 % nezaměstnaných. V ČR jsou ve sledovaném období v posledních 18 letech více nezaměstnané ženy, což je dáno spíše společenským trendem než jakoukoliv diskriminací ženského pohlaví. V ČR je malé množství vysokoškolských absolventů v porovnání s evropským průměrem, což se projevuje v nezaměstnanosti dle úrovně dosaženého vzdělání. Nejméně nezaměstnaných osob v ČR jsou absolventi terciálního vzdělání, a naopak nejvíce nezaměstnaní jsou osoby se středním vzděláním s maturitou. Co se týče nezaměstnanosti dle věku, tak nejvíce nezaměstnaných je ve skupině ve věku 35-44 let, naopak mladí lidé do 24 let trpí nezaměstnaností nejméně. Tabulka, která zobrazuje počet nezaměstnaných osob v praktické části je vyobrazena v tisících, což zkresluje představu a tabulka se stává irelevantní, jelikož počet nezaměstnaných mladých lidí do 24 let je zkreslen počtem studentů a mladých lidí, kteří zatím nemají zájem pracovat. Proto je v této skupině nejméně lidí, kteří práci hledají, ale zůstávají nezaměstnaní. Jako skupinu, která tedy čelí nejnižší nezaměstnanosti, bych označil osoby ve věku 45 až 54 let.

Analýza vývoje nezaměstnanosti v Litevské republice odhalila značné rozdíly oproti ČR. Míra ekonomicky aktivního obyvatelstva v Litvě se v posledních letech pohybuje mírně nad 60 % a nutno podotknout, že ve sledovaném období od roku 2007 do roku 2022 míra ekonomické aktivity vzrostla o 7 %. I přes relativně vysoké minimální a průměrné mzdy mnoho lidí migruje za lepšími pracovními příležitostmi na západ nebo do Skandinávie, kde je lepší úroveň života a vyšší finanční ohodnocení. Míra nezaměstnanosti měla v Litvě extrémní výkyvy. Při vstupu do EU v roce 2004 se míra nezaměstnanosti začala rapidně snižovat, což ale mohlo být spojeno s velkým odlivem litevského obyvatelstva do západní Evropy a tím pádem se snížila konkurence na pracovním trhu. V roce 2007 byla míra nezaměstnanosti nejnižší od vzniku samostatného Litevského státu, kdy míra nezaměstnanosti byla pouze 4,3 %. Před finanční krizí se tedy Litva dostala v míře nezaměstnanosti před ČR. Následně však zaznamenala extrémní nárůst kvůli finanční krizi a v roce 2010 se vyšplhala až k hranici 18 %. Rychlá flexibilita ekonomiky však napomohla k pravidelnému snižování nezaměstnanosti a v posledních letech se pohybuje kolem evropského průměru. Zatímco v ČR jsou více nezaměstnané ženy, tak v Litvě mají problém najít zaměstnání muži. Což může být zapříčiněno rozdílnou strukturou hospodářství. Dalším

podstatným rozdílem mezi státy je nezaměstnanost dle dosaženého vzdělání. V Litvě, stejně jako v ČR, je nejvíce nezaměstnaných osob se středním vzděláním, ale počet nezaměstnaných v kategoriích se základním a vysokoškolským vzděláním se značně liší. Jelikož se Litva může chlubit vysokým počtem obyvatel, kteří dosáhli terciálního vzdělání, tak právě vysokoškolští absolventi tvoří také značnou část nezaměstnaných osob. To může být zapříčiněno nízkou nabídkou pracovních míst pro vysokoškolsky vzdělané pracovníky. Na druhou stranu nejnižší nezaměstnanost je mezi lidmi se základním vzděláním. Z hlediska nezaměstnanosti dle věku lze jednoznačně určit, že nejvíce nezaměstnané jsou osoby ve věku 25 až 34 let, jelikož se jedná o absolventy vysokých škol, kteří nemají žádnou praxi v oboru a nejsou ochotni přijmou podřadnou práci.

Provedená analýza odhalila závislost míry nezaměstnanosti na ekonomické situaci daného státu. V teoretické části byla popsána závislost míry nezaměstnanosti na makroekonomických ukazatelích jako je inflace nebo HDP. V Litvě lze mluvit o alespoň částečném potvrzení těchto východisek, jelikož z provedené analýzy vyšlo najevo, že růstem HDP míra nezaměstnanosti pravidelně klesá a při rostoucí inflaci v krátkém období se míra nezaměstnanosti snižuje. V dlouhém období však roste pouze inflace a na nezaměstnanost nemá vliv. V ekonomice ČR se však tato teoretická východiska nepotvrdila. HDP spíše kopíruje vývoj nezaměstnanosti a pouze v některých letech je s teorií v souladu. Vývoj inflace je centrální bankou korigován vždy pod 5 % a na nezaměstnanost neprojevuje významný vliv.

Ekonomiky vybraných států byly značně ovlivněny světovou finanční krizí v roce 2008 a pandemií covid 19. Ekonomický růst zemí byl zastaven a všechny makroekonomické ukazatele zaznamenaly výrazné zhoršení. I když se sice jedná o vyspělé státy, jejich ekonomický růst je silně ovlivněn externími vlivy působícími na jejich ekonomiku.

Na základě provedené analýzy vývoje nezaměstnanosti v České a Litevské republice se mi jako vhodné jeví podrobnější zaměření států na aktivní a pasivní politiku zaměstnanosti. Aktivní politika zaměstnanosti by se v obou zemích měla zaměřit na vytvoření podpůrných institucí a poradenství pro mladé lidi, kteří ukončili jakékoliv vzdělání a vstupují na pracovní trh. Současně by měla být vytvořena nová pracovní místa pro absolventy škol, kteří nemají potřebné zkušenosti pro získání vhodného pracovního místa a finančně podpořit zaměstnavatele, kteří takové místo absolventovi poskytnou. Výsledkem by měla být motivace mladých lidí a jejich rychlé zařazení na trh práce. Stát by měl finančně podpořit neprestižní odvětví a zesílit podporu vzdělávacích programů těchto odvětví. Ve

vzdělávacím programu školství zařadit povinné stáže pro studenty, aby získali alespoň částečnou praxi v jakémkoliv pracovním odvětví a částečně reformovat a modernizovat školní systém. Česká i Litevská republika by mohly zvýšit minimální mzdy, snížit finanční podporu v nezaměstnanosti, popřípadě zkrátit dobu, po kterou se podpora v nezaměstnanosti pobírá, a tím motivovat občany k návratu na pracovní trh. Státy by mohly více podporovat mladé, kreativní lidi v začátku podnikání, a to například snížením úrokové sazby na podnikatelské záměry.

6 Závěr

Bakalářská práce se věnovala problematice nezaměstnanosti, charakteristice základních pojmů z oblasti nezaměstnanosti a dalších makroekonomických ukazatelů. Hlavním cílem práce bylo zkoumání vývoje nezaměstnanosti a následná analýza nezaměstnanosti v postsovětském státě v komparaci s vyspělým evropským státem ve vybraném časovém období. Předmětem zkoumání byly státy Česká a Litevská republika, jelikož oba státy byly v minulosti vázané na SSSR a jejich vznik jako samotného nezávislého státu se datuje do podobného časového období.

Nezaměstnanost přináší negativní ekonomický a politický dopad na společenské klima a na mikroúrovni způsobuje snížení životní úrovně jedince. Kvůli nezaměstnanosti dochází ke ztrátě statků a služeb, které by nezaměstnané osoby mohly vyrobit pro stát, a stát tak přichází o možné navýšení HDP a tím pádem strádá v ekonomickém růstu.

Stanovených cílů bylo dosaženo na základě využití výzkumných metod jako teoretická analýza základních pojmů, statistická metoda, kvantitativní a kvalitativní analýza dat, deskriptivní a komparativní metody. Pomocí zmíněných metod byla v bakalářské práci zkoumaná sociální a politická situace vybraných států, provedena analýza dynamiky nezaměstnanosti, prostudována legislativa států a formou komparativní analýzy byla potvrzena, respektive vyvrácena závislost míry nezaměstnanosti na makroekonomických ukazatelích.

Na základě využitých výzkumných metod lze říct, že vybrané státy mají jak mnoho podobností, tak řadu rozdílů. Jak v ČR, tak v Litvě mají nejčastěji problém s nalezením vhodného pracovního místa mladí lidé. V obou státech je nižší míra nezaměstnanosti v hlavním městě a jiných velkých městech, naopak na venkově je nezaměstnanost vyšší. Rozdíly mezi vybranými státy lze spatřovat v poměru obyvatel s dosažným terciálním vzděláním, kdy Litva dokonce patří k evropské špičce, v úrovni ekonomického růstu, v nezaměstnanosti dle pohlaví, nezaměstnanosti dle úrovně dosaženého vzděláním, v počtu obyvatel, v míře ekonomicky aktivního obyvatelstva a v minimální a průměrné mzdě. V komparativní analýze míry nezaměstnanosti na makroekonomických ukazatelích se ukázalo, že v ČR HDP ani inflace nemá na míru nezaměstnanosti podstatný vliv, naopak v Litvě lze mluvit o potvrzení teoretické hypotézy. Významný rozdíl představuje mezi státy ekonomická migrace, kdy z Litevské republiky dlouhodobě lidé migrují do západní Evropy a Skandinávie za lepší životní úroveň, pestřejší nabídkou práce a vyšším finančním

ohodnocením. V posledních letech nabraly hodnoty ve všech ekonomických ukazatelích negativní spád kvůli pandemii covid 19 a v obou zemích se nyní intenzivně pracuje na tom, aby se ekonomika dostala alespoň do stavu před pandemií a státy mohly ekonomicky růst.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Literární zdroje

1. Brčák, J., Sekerka, B. (2010). *Makroekonomie*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-245-5.
2. Brčák, J., Sekerka, B., Stará, D. (2014). *Makroekonomie—Teorie a praxe*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-492-3.
3. Brožová, D. (2003). *Společenské souvislosti trhu práce*. Sociologické nakl. ISBN 80-86429-16-4.
4. Buchtová, B. (2002). *Nezaměstnanost: Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Grada Pub. ISBN 80-247-9006-8.
5. Čejka, R., Vnoučková, L. (2014). *Ekonomické Listy (2)*. Praha: Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu, o.p.s. ISSN 1804–4166.
6. Jírová, H. (1999). *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická, Národohospodářská fakulta. ISBN 80-7079-635-9.
7. Jurečka, V., a kolektiv. (2017). *Makroekonomie (3., aktualizované a rozšířené vydání)*. Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0251-8.
8. Khol, O. (1993). *Druhy nezaměstnanosti a příčiny jejich vzniku*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
9. Klíma, J. (2006). *Makroekonomie*. Praha: Alfa Publishing. ISBN 80-86851-27-3.
10. Kuchař, P. (2007). *Trh práce: Sociologická analýza*. Univ. Karlova, Nakl. Karolinum. ISBN 978-80-246-1383-3.
11. Mareš, P. (2002). *Nezaměstnanost jako sociální problém (Vyd. 3.)*. Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-08-3.
12. Matoušek, O. (2003). *Slovník sociální práce*. Portál. ISBN 80-7178-549-0.
13. Palát, M. (2014). *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii*. Key Publishing s.r.o. ISBN 978-80-7418-228-0.
14. Sekerka, B. (2007). *Makroekonomie*. Profess Consulting. ISBN 978-80-7259-050-6.
15. Sirovátka, T. (1995). *Politika pracovního trhu*. Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1251-X.
16. Sirovátka, T., Řezníček, I. (1995). *Dlouhodobá nezaměstnanost a záchranná*

sociální síť: (Srovnávací studie tří okresů). Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1246-3.

7.2 Internetové zdroje

1. ČNB. (2023). *Ekonomický vývoj na území České republiky* [online]. [cit. 2023-17-10]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/1_ekonomicky_vyvoj_na_uzemi_ceske_republiky.html.
2. ČSÚ. (2005). *Míra inflace v letech 1989—2004 Obecně* [online]. [cit. 2023-26-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-7102-04-za_1_4_ctvrtleti_2004-mira_inflace.
3. ČSÚ. (2013). *Projekce obyvatelstva v krajích ČR – do roku 2050*. [online]. [cit. 2023-19-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-v-krajich-cr-do-roku-2050-ua08v25hx9>.
4. ČSÚ. (2014). *Stárnutí se nevyhneme*. [online]. [cit. 2023-27-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ea002b5947>.
5. ČSÚ. (2023a). *Počet a pohyb obyvatel v Českých zemích*. [online]. [cit. 2023-27-10]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=4791&katalog=33157&pvo=DEMDCR1&pvo=DEMDCR1>.
6. ČSÚ. (2023b). *Počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy*. [online]. [cit. 2023-20-09]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-vyhledavani&vyhltext=pr%25C5%25AFm%25C4%259Brn%25C3%25A1%2Bmzda&bkvt=cHLFr23Em3Juw6EgbXpkYQ..&pvo=MZD01-A&z=T&f=TABULKA&katalog=30852&evo=v208 ! MZD-LEG3-MZD01_1.
7. ČSÚ. (2023c). *Věk, vzdělání a specifické skupiny nezaměstnaných*. [online]. [cit. 2023-17-10]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM08-B&z=T&f=TABULKA&skupId=748&katalog=30853&pvo=ZAM08-B&str=v134&u=v117_VUZEMI_97_19#w=.
8. ČSÚ. (2023d). *Veřejná databáze VDB*. [online]. [cit. 2023-31-10]. Dostupné

- z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=home>.
9. ČSÚ. (2023e). *Základní charakteristiky ekonomického stavu obyvatelstva ve věku 15 a více let*. [online]. [cit. 2023-17-09]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/en/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM01-D&z=T&f=TABULKA&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-D&str=v467&u=v413_VUZEMI_97_19#w=.
 10. Edisco. (2023). *Hospodářství ČR*. [online]. [cit. 2023-19-09]. Dostupné z: <https://edisco.cz/zemepis/hospodarstvi-cr.php>.
 11. Ekonomický deník. (2023) *Třicet let od rozpadu SSSR: Pobaltí uteklo tak daleko od Moskvy, jak jen mohlo*. [online]. [cit. 2023-24-10]. Dostupné z: <https://ekonomickydenik.cz/tricet-let-od-rozpadu-sssr-pobalti-uteklo-tak-daleko-od-moskvy-jak-jen-mohlo/>.
 12. Euroskop. (2023). *Jednotlivé státy* [online]. [cit. 2023-17-10]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/litva/>.
 13. Eurostat. (2023a). *Aktivní populace podle pohlaví, věku a občanství*. [online]. [cit. 2023-20-09]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSA_AGAN_custom_5262780/default/table?lang=en.
 14. Eurostat. (2023b). *Celková míra nezaměstnanosti*. [online]. [cit. 2023-31-10]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203_custom_8242770/default/table?lang=en.
 15. Eurostat. (2023c). *Dosažení terciárního vzdělání podle pohlaví*. [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SDG_04_20_custom_7751371/default/table?lang=en.
 16. Eurostat. (2023d). *HDP a hlavní složky*. [online]. [cit. 2023-17-10]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp_custom_7896519/default/table?lang=en.
 17. Eurostat. (2023e). *Imigrace podle věku a pohlaví*. [online]. [cit. 2023-19-09]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_IMM8_custom_5257123/d

[efault/table?lang=en.](#)

18. Eurostat. (2023f). *Minimální měsíční mzdy – údaje za dva roky*. [online]. [cit. 2023-20-09]. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EARN_MW_CUR_custom_7390469/default/table?lang=en.](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EARN_MW_CUR_custom_7390469/default/table?lang=en)
19. Eurostat. (2023g). *Míra nezaměstnanosti podle pohlaví, věku a občanství*. [online]. [cit. 2023-20-09]. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSA_URGAN_custom_5264892/default/table?lang=en.](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSA_URGAN_custom_5264892/default/table?lang=en)
20. Eurostat. (2023h). *Nezaměstnanost podle pohlaví a věku – roční údaje*. [online]. [cit. 2023-25-09]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/UNE_RT_A/default/table?lang=en
21. IMF. (2023). *Reálný růst HDP*. [online]. [cit. 2023-18-10]. Dostupné z: [https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPC@WEO.](https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPC@WEO)
22. Mezinárodní organizace práce. (2023) *International Labour Organization*. [online]. [cit. 2023-31-10]. Dostupné z: [https://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm.](https://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm)
23. Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2020) *Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030*. [online]. [cit. 2023-27-10]. Dostupné z: [https://www.mpsv.cz/documents/20142/1357303/SRPZ_2030.pdf.](https://www.mpsv.cz/documents/20142/1357303/SRPZ_2030.pdf)
24. Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2023a). *Evidence uchazečů o zaměstnání a podpora v nezaměstnanosti*. [online]. [cit. 2023-16-10]. Dostupné z: [https://www.mpsv.cz/-/evidence-uchazecu-o-zamestnani-a-podpora-v-nezamestnanosti#obecne-informace.](https://www.mpsv.cz/-/evidence-uchazecu-o-zamestnani-a-podpora-v-nezamestnanosti#obecne-informace)
25. Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2023b). *O MPSV*. [online]. [cit. 2023-17-10]. Dostupné z: [https://www.mpsv.cz/o-mpsv.](https://www.mpsv.cz/o-mpsv)
26. Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2023c). *Zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti*. [online]. [cit. 2023-16-10]. Dostupné z: [https://www.mpsv.cz/aktualni-zneni.](https://www.mpsv.cz/aktualni-zneni)
27. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2023) *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: [https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3.](https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3)
28. Ministerstvo vnitra České republiky.(2023). *V České republice je aktuálně*

- 325 tisíc uprchlíků z Ukrajiny. [online]. [cit. 2023-26-09]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/v-ceske-republice-je-aktualne-325-tisic-uprchliku-z-ukrajiny.aspx>.
29. Moneta money bank. (2023). *Kalkulačka podpora v nezaměstnanosti 2023*. MONETA Money Bank. [online]. [cit. 2023-27-10]. Dostupné z: <https://www.moneta.cz/kalkulacky/kalkulacka-podpora-v-nezamestnanosti>.
30. Odborný server společnosti Swiss Life Select a.s. (2024). *Nezaměstnanost a co ji ovlivňuje*. [online]. [cit. 2024-07-03]. Dostupné z: <https://www.investujeme.cz/clanky/nezamestnanost-a-co-ji-ovlivnuje/>.
31. OSP. (2023) *Statistiky OSP*. [online]. [cit. 2023-17-09]. Dostupné z: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>.
32. Respekt. (2023) *Cíl reformy trvá*. [online]. [cit. 2023-17-10]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/1991/2/cil-reformy-trva>.
33. Sociologická encyklopedie. (2023). *Nezaměstnanost*. [online]. [cit. 2023-19-09]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Nezam%C4%9Bstnanost?fbclid=IwAR0ckEgRuZYvI9HP7PJM7FtRF8FLq3YjuXpBpIC7kzmF1T7EWQQhf02_jfw.
34. Státní fond sociálního zabezpečení. (2023) *Chci pobírat dávky v NEZAMĚSTNANOSTI*. [online]. [cit. 2023-27-10]. Dostupné z: <https://www.sodra.lt/ru/situatsii/informatsiaa-dlya-zastrahovannjyh-lits/chto-delat-j-esli-aa-poteraal-ravotu/hochu-poluchit-j-posovie-po-bezrobotitse->.
35. The World Bank. (2023a). *HDP*. [online]. [cit. 2023-17-10]. Dostupné z: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.CD&country=CZE,LTU#>.
36. The World Bank. (2023b). *Index spotřebitelských cen (2010 = 100)*. World Bank Open Data. [online]. [cit. 2023-24-10]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL?locations=CZ-LT>.
37. UNHRC. (2023). *Factors Influencing the Education Decision Making Process. 21st Century Academic Forum Conference Proceeding 2015 Conference at Harvard*. [online]. [cit. 2023-26-09]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/sites/default/files/2023-06/global-trends-report-2022.pdf>.
38. Úřad práce ČR. (2023a). *Často kladené otázky*. [online]. [cit. 2023-27-10]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/casto-kladene-otazky-2>.

39. Úřad práce ČR. (2023b). *O Úřadu práce ČR*. [online]. [cit. 2023-27-10]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/o-uradu-prace>.
40. Velvyslanectví České republiky ve Vilniusu. (2023). *Informace o Litvě*. [online]. [cit. 2023-19-09]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/vilnius/cz/informace_o_litve/index.html.
41. Vláda České republiky. (2018). *Vývoj počtu obyvatel a emigrace aktivního obyvatelstva v Pobaltí a Chorvatsku*. [online]. [cit. 2023-19-09]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/vyvoj-poctu-obyvatel-a-emigrace-aktivniho-obyvatelstva-v-pobalti-a-chorvatsku-165505/>.
42. Zákon č. X-694 o podpoře zaměstnanosti, (2006). [online]. [cit. 2023-24-10]. Dostupné z: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.294874?jfwid=2wes04jn7>.

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1 Procesy segmentace na pracovním trhu	20
Obrázek 2 Základní elementy modelu lidského kapitálu	22
Obrázek 3 Klasifikace obyvatel podle ekonomické aktivity	27

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 Ekonomická (ne)aktivita obyvatelstva v Litevské republice	47
Tabulka 2 Ekonomicky (ne)aktivní obyvatelstvo v České republice	49
Tabulka 3 Míra nezaměstnanosti v jednotlivých krajích České a Litevské republiky v roce 2021 (%)	52
Tabulka 4 Počet nezaměstnaných osob dle věku v Litevské republice (tis.)	54
Tabulka 5 Nezaměstnané osoby dle věku v České republice (tis.)	55
Tabulka 6 Nezaměstnané osoby dle úrovně dosaženého vzdělání v Litevské republice v (%)	58
Tabulka 7 Nezaměstnané osoby dle úrovně dosaženého vzdělání v České republice (%) ..	59

8.3 Seznam grafů

Graf 1 Nabídka po práci	15
Graf 2 Poptávka po práci	16
Graf 3 Rovnováha na trhu nabídky a poptávky	18
Graf 4 Vývoj počtu obyvatel v Litevské republice v letech 1997-2022	42
Graf 5 Natalita a mortalita v Litevské republice	43
Graf 6 Vývoj počtu obyvatel v České republice v letech 1996-2022	44

Graf 7 Čistá migrace obyvatel v České a Litevské republice	45
Graf 8 Minimální mzda vybraných států	46
Graf 9 Průměrná mzda v České a Litevské republice	48
Graf 10 Míra nezaměstnanosti v České a Litevské republice v porovnání s EU.....	50
Graf 11 Porovnání nezaměstnanosti Pobaltských států.....	51
Graf 12 Struktura nezaměstnanosti dle pohlaví	53
Graf 13 Podíl populace ve věku 25-34 let, která úspěšně ukončila terciární studium v (%)	56
.....	
Graf 14 Vývoj míry nezaměstnanosti a inflace v České republice (%)	63
Graf 15 Vývoj nezaměstnanosti a HDP v České republice (%)	64
Graf 16 Vývoj míry nezaměstnanosti a inflace v Litevské republice (%)	65
Graf 17 Vývoj míry nezaměstnanosti a HDP v Litevské republice (%)	66

8.4 Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

ÚP – Úřad práce

EU – Evropská unie

LR – Litevská republika

APZ – aktivní politika zaměstnanosti

PPZ – pasivní politika zaměstnanosti

OSN – Organizace spojených národů

NATO – Severoatlantická aliance

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

RE – Radan Evropy

ILO – Mezinárodní organizace práce